

Lunds universitet
Socialhögskolan
Sol 067
VT-2004

Stöd och information till biologiska barn i familjehem

Författare:
Emma Frostensson
Hannah Moberg

Handledare:
Gunilla Lindén

Abstract

Our purpose with this essay was to examine how biological children in foster families, their parents and social workers experience the support and the information that the biological children receive from their parents and from social workers before, during and after a foster child is placed in the family. To get this information we interviewed six biological children to foster parents, two foster parents and two social workers. During our work with this essay we tried to have a child perspective and in one chapter we developed this concept and we also tried to find out in which way this perspective is expressed in the law. In our analysis we wanted to tie the empirical material together with the child perspective, former research on this area and a theory called developmental ecology. Our thoughts on the result are that the support and information given to the biological children are rather good, but there is a lot more to wish for. Above all that the biological children in a more systematic way get involved in the foster care.

Innehållsförteckning	sid
Förord	5
1. Inledning	6
1.1 Problemformulering	6
1.2 Perspektivval och avgränsningar	7
1.3 Syfte och frågeställningar	7
2. Metod	8
2.1 Metodval	8
2.2 Urvalsmetoder	8
2.3 Genomförande	10
2.4 Bearbetning och analys av insamlat material	10
2.5 Resultatens tillförlitlighet	10
2.6 Etiska överväganden	11
2.7 Källkritik	11
2.8 Centrala begrepp	12
2.9 Fortsatt framställning	12
3. Bakgrund	13
3.1 Barnperspektivet	13
3.2 Barnkonventionen	14
3.3 Socialtjänstlagen	16
3.4 Föräldrabalken	17
4. Tidigare forskning	19
4.1 Positiva effekter	19
4.2 Negativa effekter	20
4.3 Stöd och information till de biologiska barnen	21
5. Teori	24
5.1 Mikronivå	24
5.2 Mesonivå	25
5.3 Exonivå	26

5.4 Makronivå	27
6. Sammanställning av empiriskt material	28
6.1 Redovisning av intervjupersonerna	28
6.2 Stöd och information innan placeringen	29
6.2.1 <i>Var det någon som frågade de biologiska barnen innan fostersyskonen kom, vad de tyckte om att de skulle komma?</i>	29
6.2.2 <i>Fick de biologiska barnen veta hur fosterbarnet hade haft det innan och varför det placerades?</i>	30
6.2.3 <i>Fick de biologiska barnen någon särskild information om hur det kan vara att ha ett fostersyskon innan placeringen?</i>	31
6.3 Stöd och information under placeringen	32
6.3.1 <i>Har de biologiska barnen gått någon utbildning, varit på någon temadag eller fått möjligheten att träffa andra barn som också bor ihop med fosterbarn? Hade det varit önskvärt med sådana utbildningar och vad hade varit viktigt att ta upp?</i>	32
6.3.2 <i>Brukar socialsekreteraren prata med de biologiska barnen när han/hon är i familjen?</i>	33
6.3.3 <i>Känner de biologiska barnen att de kan prata med någon om det händer något jobbigt på grund av fosterbarnet eller deras familjehemsuppdrag?</i>	34
6.3.4 <i>Brukar de biologiska barnen ha någon "egen tid" tillsammans med sina föräldrar då inte fosterbarnen är med?</i>	35
6.4 Stöd och information efter en avslutad placering	36
6.4.1 <i>Om de biologiska barnen har haft något fosterbarn som har flyttat, hur tyckte de det kändes och pratade de med någon om det?</i>	36
6.5 Råd och tankar kring familjehemsuppdraget	36
6.5.1 <i>Är det fler som borde bry sig om hur de biologiska barnen har det?</i>	36
6.5.2 <i>Vad är viktigt för familjer som funderar på att ta emot fosterbarn att tänka på? Vad är viktigt för socialsekreterarna att tänka på?</i>	37
6.5.3 <i>Hur skulle socialsekreteraren önska att stödet och informationen till de biologiska barnen från deras sida såg ut?</i>	40

7. Analys	41
8. Slutdiskussion	45
9. Källförteckning	47
10. Bilagor	49
10.1 Intervjufrågor till de biologiska barnen	49
10.2 Intervjufrågor till familjehemsföräldrarna	50
10.3 Intervjufrågor till socialsekreterarna	51

Förord

Vi, Emma Frostensson och Hannah Moberg är studenter på socialhögskolan vid Lunds universitet. Vi läser sjätte terminen på socionomprogrammet. I vårt arbete med vår C-uppsats har vi genomfört tio kvalitativa intervjuer för att undersöka hur stödet och informationen till biologiska barn i familjehem ser ut. Då dessa intervjuer har legat till grund för vår uppsats och därmed varit till mycket stor hjälp, vill vi rikta ett stort tack till de personer som har delat med sig av sina kunskaper och erfarenheter. Vi vill även tacka vår handledare Gunilla Lindén som har varit ett viktigt stöd för oss genom hela processen.

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Det finns i samhället en stark betoning på barns bästa och på deras rätt att komma till tals och det ses numera som självklart att man i alla beslut som rör barn ska beakta detta. Ofta är det dock på det viset att barnens vilja, önsknings och uppfattningar inte klarläggs, utan man bedömer utifrån de vuxnas perspektiv på saker och ting. Det är därför viktigt att man låter barnen få komma till tals och att man lägger ner tid på att verkligen lyssna på vad de har att säga (Andersson et al. 1996).

Vi har under uppsatsarbetets gång fått en uppfattning om att det finns mycket forskning kring familjehemsplacerade barn och deras liv. Det finns även forskning kring familjehem och relationen mellan familjehemsföräldrarna och de placerade barnen. Däremot finns det inte speciellt mycket forskning gjord på de biologiska barnens situation. Bland annat därför har vi nu och under utbildningens gång i största allmänhet och under praktiken i synnerhet fått en uppfattning av att de biologiska barnen i familjehem lätt hamnar i skymundan. Vi tycker att fokus idag ligger på relationen mellan familjehemsföräldrarna och det placerade barnet. Självklart är denna relation mycket viktig, men ibland består familjehemmet av mer än bara föräldrarna.

För de biologiska barnen är det en oerhörd omställning att få ett nytt syskon som kanske har en bakgrund som kan medföra att det har svårt att anpassa sig, kräver mycket tid och uppmärksamhet. Detta tror vi kan medföra att det i ett familjehem sker stora förändringar vad gäller bland annat regler och gränssättning. Något annat vi tror kan bli ett stort problem är att de biologiska barnens egna tid med sina föräldrar ofta minskar drastiskt. Därför tycker vi det är viktigt att de biologiska barnen innan en placering får ta del av information och även får vara delaktiga i beslutet.

Familjehemsföräldrarna får kontinuerligt stöd av en socialsekreterare där de får chansen att ta upp och diskutera problem som uppkommit i och med placeringen. Vi tycker att även de biologiska barnen skulle vara i stort behov av ett liknande stöd. Detta stöd anser vi borde finnas både innan, under och efter en placering, men vad vi vet är inte detta något som prioriteras inom socialtjänsten. Vi tror även det är viktigt att de biologiska barnen får ett stöd av sina föräldrar som innebär att de får vara med och påverka, att de kan känna sig fria i att ta upp saker som bekymrar dem och att de får egen tid med sina föräldrar.

1.2 Perspektivval och avgränsningar

Det finns inte mycket forskning kring de biologiska barnens situation. Den mesta forskning som finns har dock ett vuxenperspektiv, på så sätt att det är de vuxna som har blivit intervjuade. Vi tycker därför att det skulle vara intressant att även få reda på hur barnen själva ser på sin situation. Vi har i vår uppsats utgått från de biologiska barnens egna åsikter och vi har även tagit del av familjehemsföräldrars och socialsekreterares syn på området. Detta då vi kände att undersökningen skulle bli mer intressant om man kunde jämföra barnens åsikter med de andras.

Vi ville undersöka hur de biologiska barnens situation ser ut, men då detta område är omfattande har vi valt att avgränsa oss till att enbart titta på det stöd och den information de får av sina föräldrar och av socialsekreterare. Vi har valt att intervjua barn i åldern tio till sjutton år. Detta då barn i denna ålder har förmågan att vara självreflekterande, uppfatta och tolka andras beteende och föra orsaksresonemang (Andersson, 1998). De barn vi har intervjuat behövde inte ha familjehemsplacerade barn boende hos sig vid intervjutillfället, detta hade dock alla de barn vi intervjuade.

1.3 Syfte och frågeställningar

Vårt syfte med denna uppsats är att undersöka hur biologiska barn i familjehem upplever det stöd och den information de får av socialtjänsten och sina föräldrar innan, under och efter en placering av ett fosterbarn i familjen. Samt hur familjehemsföräldrar och socialsekreterare upplever det stöd och den information som ges till de biologiska barnen i ett familjehem.

- Vilket stöd och vilken information uppfattar de biologiska barnen att de får från socialtjänsten innan, under och efter en placering och hur upplever de detta?
- På vilket sätt uppfattar de biologiska barnen att deras föräldrar stödjer och informerar dem innan, under och efter en placering och hur upplever de detta?
- Hur uppfattar familjehemsföräldrarna det stöd och den information de och socialtjänsten ger deras biologiska barn innan, under och efter en placering?
- Hur ser socialsekreterarna på det stöd och den information som ges av dem och familjehemsföräldrarna till de biologiska barnen innan, under och efter en placering?

2. Metod

2.1 Metodval

Vi har i vår uppsats använt oss av en kvalitativ metod. Genom att välja den kvalitativa metoden får vi fram det unika i varje intervju. Eftersom vi inte är intresserade av statistik över hur många som tycker på ett visst sätt, utan vill undersöka hur människor ser olika på saker var den kvalitativa metoden det bästa valet. Vi har gjort intervjuer där vi har suttit ner med intervjupersonerna och varit intresserade av att förstå hur de ser på stödet och informationen till de biologiska barnen. Detta är det som kännetecknar en kvalitativ metod, en jag-du relation och ett intresse av att förstå och gå på djupet. Något som kan ses som negativt med den kvalitativa metoden är att man inte får samma bredd i undersökningen som skulle ha fått med en kvantitativ metod.

Eftersom våra intervjuer innehöll färdigformulerade frågor utan några fasta svarsalternativ är den ostrukturerad och frågorna är öppna. Vi är medvetna om att intervjuerna kan ses som halvstrukturerade, men vi har valt att utgå från Halvorsens definition. Vi utarbetade intervjufrågorna på ett standardiserat sätt i och med att vi sammanställde dem på förhand. Fördelarna med att välja intervjuer framför exempelvis en enkätundersökning är bland annat att man - genom att vara närvarande - kan underlätta förståelsen av frågorna och att svaren kan fördjupas. Nackdelarna däremot är att intervjuarens personlighet kan påverka de resultat som framkommer, exempelvis kan intervjupersonen svara på ett visst sätt för att de tror att det är det som intervjuaren vill höra (Halvorsen, 1992). Detta är vanligt förekommande i intervjuer med barn då de är särskilt känsliga för vad intervjuaren kan tänkas vilja höra (Andersson, 1998).

Vi har använt oss av sekundärdata i form av relevant litteratur, både böcker och artiklar. Vi har även använt oss av material från Internet. Forskningen på området är begränsad och detta har påverkat vårt val av källor. Vi har även tagit del av primärdata i form av tio intervjuer

2.2 Urvalsmetoder

Vi har gjort intervjuer med sex biologiska barn i familjehem - varav två är syskon - två familjehemsföräldrar och två socialsekreterare. Anledningen till att vi bara genomförde två intervjuer med de sistnämnda var att tiden inte räckte till för fler. Vid en av intervjuerna satt även en biologisk bror till flickan med, men då han inte sa särskilt mycket är han inte räknad som en intervjuperson. De biologiska barnen har varit i åldrarna tio till sjutton år och bor alla

idag tillsammans med fostersyskon. I början av vårt uppsatsarbete hade vi tänkt oss att de biologiska barnen skulle vara i åldern tio till tolv år. Vi märkte dock att det var ett problem att få tag i så pass många barn i den åldern som vi kunde intervju. Vi valde då att utvidga åldersgränsen uppåt, detta för att barnen inte skulle vara för unga och då kanske inte ha lika stor möjlighet att svara på våra upp gjorda intervjufrågor. Vi önskade från början att de intervjuade barnen inte skulle ha varit för unga vid tillfället då fosterbarnet placerades i familjen. Detta för att de skulle minnas hur informationen till dem innan placeringen såg ut. Då tillgången på lämpliga intervju personer var begränsad fick vi dock minska våra krav, därför har vissa av våra intervju personer haft fostersyskon sen de var mycket unga. Familjehemsföräldrarna vi har intervjuat är således föräldrar till två av de intervjuade barnen. De intervjuade socialsekreterarna arbetar i Familjehemsgruppen på socialförvaltningen i Växjö kommun.

Vi gjorde båda två vår praktik i Växjö kommun och en av oss var då i Familjehemsgruppen. Det är socialsekreterarna i Växjö som har hjälpt oss att finna våra intervju personer med ett undantag. Ett av de biologiska barnen har vi själva valt ut då en av oss kände till familjen. Detta innebär att vi har utgått ifrån familjehem som har anlitats av Växjö kommun i alla fall utom ett. Socialsekreterarna i Växjö tog kontakt med familjehem där de visste att det fanns biologiska barn i den åldern vi hade önskat och frågade om de fick lämna ut deras telefonnummer till oss. Detta accepterades av alla tillfrågade.

Vi tog kontakt med familjerna via telefon och frågade om de som föräldrar och det biologiska barnet kunde tänka sig att vi genomförde en intervju med barnet. Eftersom vi även skulle intervju två familjehemsföräldrar och vi ville komma igång med våra intervjuer så fort som möjligt valde vi att fråga de två första föräldrarna vi var i kontakt med om även de kunde tänka sig att bli intervjuade, detta tackade båda två ja till. Anledningen till att vi gjorde så här var att vi inte fick alla biologiska barn på en gång utan vi fick reda på dem efter hand som socialsekreteraren hade pratat med dem. Vi skickade även ut ett brev till familjerna där de bland annat kunde läsa lite om vårt syfte med uppsatsen. Socialsekreterarna valde vi ut genom att lotta bland de anställda på Familjehemsgruppen i Växjö. Av de två vi lottade fram hade den ena ingen möjlighet att ställa upp, därför lottade vi igen och fick fram vår andra intervju person.

2.3 Genomförande

Vid intervjuerna har vi utgått från våra intervjuguider. (se bilaga 1,2 och 3) och vi har vid våra intervjuer använt oss av en bandspelare eller videokamera för att kunna spela in vad intervjupersonerna sa. Intervjuerna varade från allt mellan cirka femton minuter och fyrtiofem minuter. Vi har gjort intervjuerna en och en vilket innebär att vi har intervjuat tre barn, en socialsekreterare och en familjehemsförälder var. Intervjuerna med socialsekreterarna skedde på deras kontor på socialtjänsten i Växjö, medan intervjuerna med barnen och familjehemsföräldrarna skedde hemma hos respektive intervjuperson.

2.4 Bearbetning och analys av insamlat material

Vid intervjuerna spelades allt in för att sedan transkriberas ordagrant. Då det i vissa intervjuer pratades om saker som inte var irrelevanta för vår undersökning skrev vi i dessa fall endast ut intervjuens väsentliga delar.

I vår sammanställning av intervjumaterialet har vi använt oss av fyra teman varav tre behandlar stödet och informationen till de biologiska barnen innan, under respektive efter placeringen. Det fjärde temat tar upp råd och tankar kring hur stödet och informationen till de biologiska barnen skulle kunna se ut. De tre första teman kom naturligt då våra intervjufrågor var uppdelade på det sättet. Anledningen till att vi inte valde att utgå från våra frågeställningar var att vi ville kunna jämföra svaren från alla våra intervjupersoner på samma fråga, detta då vi såg det som intressant för vår undersökning. Genom att framställa intervjumaterialet på det här sättet ansåg vi att materialet blev mer lättöverskådligt.

I analysen av vårt empiriska material har vi först jämfört våra resultat med tidigare forskning. Därefter har vi tolkat resultaten från vår undersökning med hjälp av vår valda teori och bakgrund.

2.5 Resultatens tillförlitlighet

För att en uppsats ska ha hög validitet ska den enligt Halvorsen (1992) bestå av relevant data för den valda problemställningen. Vi tycker att validiteten i vår uppsats är hög, då vi anser att vi har undersökt det vi avsett att undersöka. Detta då alla våra intervjufrågor har berört stödet och informationen till de biologiska barnen och det var det vi hade som syfte att undersöka.

Halvorsen (1992) definierar hög reliabilitet som att oberoende mätningar ska ge ungefär likadana resultat. Vi anser att något som kan ha påverkat vår uppsats reliabilitet är att vi är ovana som intervjuare och att vi därför kan ha ställt ledande frågor. I ett par fall var föräldrarna närvarande vid intervjuerna med deras barn, detta kan ha påverkat hur barnen svarade på intervjufrågorna.

Något annat som kan ha påverkat vårt intervjumaterial är att en del av våra intervjupersoner var mycket unga vid den tidpunkten vi frågar om och därför kan ha glömt vissa saker.

2.6 Etiska överväganden

Alla våra intervjupersoner ställde upp frivilligt och med tanke på att vi genomförde intervjuer med barn var vi även tvungna att ha föräldrarnas godkännande. Vid vår telefonkontakt med föräldrarna bad vi om både barnets och föräldrarnas tillåtelse till att få genomföra intervjun.

När det gällde den information om vårt uppsatsämne som vi gav i informationsbrevet fäste vi inte så stor vikt vid att vi såg den eventuella bristen på stöd som ett problem. Detta då vi inte ville ge barnen vår syn på saken utan höra deras opåverkade åsikt. Vi ville inte heller på något sätt rikta uppmärksamheten på en problematik som kanske inte var ett problem för barnet.

Vi informerade intervjupersonerna om att uppsatsen kommer vara tillgänglig för alla som är intresserade och att vi kommer att fingera deras namn i texten. Vi kommer även att radera inspelningarna från intervjuerna efter vår examination på uppsatsen. Vi frågade intervjupersonerna om de ville godkänna uppsatsen innan vi skulle lämna in den, det var endast en som önskade att få göra det.

2.7 Källkritik

Då det inte finns särskilt mycket forskning på vårt uppsatsområde har vi fått använda oss av det som finns tillgängligt, däribland uppsatser. En del av materialet som vi använt oss av i kapitlet om tidigare forskning baseras därför på undersökningar med ett lågt antal intervjupersoner och kan förmodligen därmed inte anses som representativt. Vi anser dock att materialet är relativt tillförlitligt med tanke på att de undersökningar vi har använt oss av har kommit fram till samma resultat.

Vi har även använt oss av fakta från Internet där det är extra viktigt att vara noga med källkritiken. Det material vi har hämtat därifrån kommer dock från källor vi anser vara säkra, däribland socialstyrelsens hemsida.

2.8 Centrala begrepp

I uppsatsen kommer vi att använda begreppen familjehem och fosterhem blandat, men betydelsen är dock densamma. Vi har även använt oss av begreppen fosterbarn och familjehemsplacerat barn som likvärdiga begrepp.

Med *familjehem* menar vi en familj som på uppdrag av socialtjänsten tar emot någon annans barn i sin familj för vård och fostran. Familjehem hette tidigare fosterhem.

Med *familjehemsföräldrar* menar vi föräldrarna till de biologiska barnen i ett familjehem.

Med *biologiskt barn* menar vi familjehemsföräldrarnas biologiska barn.

Med *familjehemsplacerat barn* menar vi det barn som placeras av socialtjänsten i ett familjehem för vård och fostran. Familjehemsplacerat barn hette tidigare fosterbarn.

2.9 Fortsatt framställning

Vi har i vår uppsats valt att utgå från ett barnperspektiv och därför tyckte vi att det kunde vara intressant att i ett bakgrundsavsnitt utveckla begreppet samt se hur det kommer till uttryck i Barnkonventionen och i olika lagstiftningar. I detta avsnitt kommer vi även att presentera hur begreppet barnperspektiv har utvecklats över tid. I kapitlet därefter kommer vi att redovisa tidigare forskning på området. Sedan följer ett avsnitt där vi presenterar den teori som vi kommer att använda oss av i analysen av vårt empiriska material. Efter det kommer ett kapitel där vi redovisar för vårt empiriska material, som vi har delat in i fyra teman. Utifrån dessa teman kommer sedan en analys där vi väver ihop det empiriska materialet med vår teori, bakgrund och tidigare forskning. Vi avslutar med en slutdiskussion där vi tar upp egna tankar åsikter och reflektioner som uppkommit under arbetets gång.

3. Bakgrund

3.1 Barnperspektivet

Under de två senaste decennierna har barn kommit mer i fokus. De brittiska forskarna James och Prout (1990) menar att det håller på att skapas ett nytt paradigm när det gäller barnforskningen - ett nytt sätt att se och forska på barn. Där man tidigare har sett på barndomen som något enhetligt och universellt ser man numera barndomen som en social konstruktion, en konstruktion som ser olika ut beroende på i vilken kulturell kontext barnet lever i. Istället för att säga att det finns *en* universell barndom menar man nu att det finns lika många barndomar som det finns barn i världen. Det är alltså mycket viktigt att se barnet i sitt sammanhang, detta då barndomens attribut i högsta grad beror av bland annat det specifika barnets kön, klass och etnicitet (Andersson, 2000).

Man har även börjat intressera sig för att forska på barndomen i sig, på vilken betydelse barns villkor har för barnens vardagsliv - just nu. Eftersom barn alltid har varit en så kallad "tyst" grupp som inte har kunnat tala för sig själv, är det viktigt att kunna ge dem en röst. Detta genom att se dem som människor som har rätt att bli studerade för sin egen del och inte bara som mottagare av vuxenvärldens påverkan. De har nämligen länge setts som passiva objekt påverkade av omvärldens inflytande. Nu börjar dock synen förändras lite och man ser på dem som sociala aktörer som är med och själva formar sina liv. Det här nya paradigmet är fortfarande flytande och oformat och det är just nu mycket viktigt att finna ett sätt att på ett teoretiskt plan kombinera tanken om den konstruerade barndomen med tanken om barn som sociala aktörer (James & Prout 1990).

Begreppet *barnperspektiv* är just nu mycket aktuellt och det innebär fullt av olika tolkningsmöjligheter. Det hänger samman med barns bästa, rätt och behov, men är lite mer än så ändå. Att anlägga ett barnperspektiv är att försöka se världen ur ett enskilt barns ögon, detta genom att prata med och lära känna barnet, att riktigt försöka förstå hur det ser på och upplever saker och ting. Detta är inte någonting som är praxis ute i landets socialtjänster, begreppet barnperspektiv används, men är mer likt en vuxens perspektiv när den ser på barn. Alla värderingar, uppfattningar och förklaringar som den vuxne bär med sig applicerar han/hon på barnet och på så sätt blir det inte barnets utan den vuxnes perspektiv. Att istället försöka förstå hur det enskilda barnet utifrån sin specifika kontext ser på omvärlden är det ideala, men inte alltid så lätt kanske (Andersson et al. 1996).

Det finns olika slags barnperspektiv, det "vuxna barnperspektivet" är det där de vuxnas syn på och värderingar kring barn och barndom präglad av den egna erfarenheten dominerar. "Samhällets barnperspektiv" är det där de vuxnas i ett samhälles gemensamma värderingar, kultur och synsätt kring barn är det viktiga. Sedan finns det då barnets egna och där är det hur omvärlden ser ut ur just detta specifika barns ögon som spelar någon roll. Det grundläggande i ett barnperspektiv måste ändå vara respekten för ett barns fulla människovärde och integritet. Barnet måste ha möjlighet att själv kunna påverka sitt liv och själv bestämma en del saker. Barn ska behandlas som resursstarka och kompetenta individer med medbestämmanderätt i saker som rör dem (SOU 2001:72).

Den nya synen på barn som aktiva subjekt och som delaktiga i skapandet av sin omvärld har gjort att barnperspektivet har lyfts fram som viktigt. I och med detta har man också argumenterat alltmer för att socialarbetare, forskare och andra ska vända sig till barnet för att få information om deras villkor istället för som tidigare till deras föräldrar, lärare och andra vuxna. Detta kan synas självklart, men det har det inte varit i praktiken. Något som är viktigt att tänka på är att den här informationen man vill ha av barnen i första hand inte ska handla om faktiska, konkreta förhållanden utan mer om hur barnen ser på världen och förstår sitt sammanhang. Fakta och statistik på faktiska förhållanden finns det massor av, men däremot nästan inget alls om hur barnen egentligen upplever sig själva och sin omvärld. Barns perspektiv är ofta annorlunda mot de vuxnas och detta är mycket viktigt att förstå om barnen någonsin ska få samma värde som de vuxna och respekteras som självständiga individer istället för som "små vuxna" (Andersson et al. 1996).

3.2 Barnkonventionen

1989 togs det ett avgörande steg då FN antog en konvention om barnets rättigheter som var bindande för världens regeringar. De regeringar som senare kom att ratificera konventionen måste respektera den och rapportera om vilka förändringar som gjorts för att genomföra den (Helleberg, 1994). Det konventionen redan nu har bidragit till är att många länder tillsatt barnombudsmän och att nya barnrättsorganisationer bildats (Konventionen om barnets rättigheter 2003).

Det barnkonventionen innebär är att ett medvetet barnperspektiv ska införas i alla verksamheter och beslutsprocesser som har med barn att göra. Om detta kommer att genomföras kommer vi i framtiden kunna tala om ett paradigmskifte när det gäller synen på

barns rättigheter. Barnkonventionen är något helt nytt i arbetet med barn och ungas roll i samhället, konventionen utgår ifrån att barndomen har ett eget värde i sig och att barn som en egen grupp i samhället har särskilda behov. Barnets rätt stärks både i familjen och i samhället som stort och för detta krävs att man har ett aktivt barnperspektiv. Över huvud taget innebär barnkonventionens olika artiklar ett uttryck för det ”moderna barnperspektivet”.

Konventionen har öppnat upp diskussionen kring barn och intresset för forskning och debatt kring begreppet barnperspektiv har ökat. De artiklar i barnkonventionen som behandlar ”barns bästa” och ”barnets rätt att säga sin mening” kan man säga är grunden i begreppet barnperspektiv och dessa båda är därför väldigt viktiga. Det är också mycket viktigt att dessa artiklar är i samspel med varandra, detta då det är nödvändigt att barnen får framföra sina åsikter om man ska kunna fatta beslut kring deras bästa (Barnombudsmannen 1998) .

Barnkonventionen är inriktad på det enskilda barnet och den inkluderar alla de mänskliga rättigheterna. I barnkonventionen finns några allmänna principer som utgör grunden för arbetet med barn. Dessa är att barn har fullt och lika människovärde, att man ska sätta barnets bästa i främsta rummet, att alla barn har rätt till liv och att barn ska få göra sig hörda i saker som rör dess egen situation (Konventionen om barnets rättigheter 2003). Just den sista principen återfinns i artikel 12 och den första delen av denna lyder som följer:

”Konventionsstaterna skall tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som berör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.” (Konventionen om barnets rättigheter 2003 artikel 12.1).

Den här artikeln har tolkats som barnkonventionens demokratiartikel och är mycket viktig, då den betonar barns rätt till inflytande och medbestämmande i samhället (Barnombudsmannen 1998). Det betyder mycket att den här artikeln finns med i barnkonventionen även om den är formulerad en smula försiktigt. Att barns åsikter över huvud taget tillmäts vikt är ett stort steg framåt, men tyvärr verkar det inte som att länderna själva fäste någon större vikt vid det. Väldigt få länder har nämligen rapporterat om några större förändringar som gjorts i linje med denna artikel (Konventionen om barnets rättigheter 2003). Många länder verkar inte ta artikeln på allvar och den är också mycket svår att behandla. De områden där den gett mest avtryck är inom adoption, vårdnadsfrågor och namnbyten, där den vunnit insteg i bland annat den svenska lagstiftningen. Inom exempelvis skolan har det dock inte hänt särskilt mycket (Helleberg 1994, Barnombudsmannen 1998). Det finns dock inga färdiga modeller för hur man ska arbeta med detta ute i kommunerna utan formerna måste utarbetas på stället i samklang med de barn och unga som bor där. Det är

också mycket viktigt att vara medveten om att det ska vara barns och ungas *egna* åsikter det handlar om och inte vad vuxna eller äldre ungdomar tror att barnen tycker. Det är alltså tvunget att släppa in även de små barnen i besluten som rör dem (Barnombudsmannen 1998). En annan av de viktigaste principerna i barnkonventionen är den om barnets bästa och det ses numera som självklart att man i alla beslut som rör barn ska beakta detta. Om man ska kunna bestämma vad som är barnets bästa måste alla alternativ vara kända och verkligheten visar att så inte alltid är fallet. Ofta klarläggs inte barns vilja, önsknings och uppfattningar utan man bedömer utifrån de vuxnas perspektiv på saker och ting. Därför är det mycket viktigt att barnen får komma till tals och att man lägger ner tid på att verkligen lyssna på vad de har att säga (Andersson et al. 1996).

3.3 Socialtjänstlagen

Principen om barns bästa är inte på något sätt ny i svensk lagstiftning, den har funnits där sedan långt innan man antog Barnkonventionen. I början av 1900-talet började man på centralt håll att reagera på hur dåligt barn kunde ha det och detta ledde till att Sverige under åren 1917-1920 fick sin första egentliga barnlagstiftning. Mellan dessa år infördes en del lagar som rörde barn såsom lagen om barn i äktenskap, lagen om barn utom äktenskap, lagen om adoption och lagen om förmyndarskap. 1924 kom den första barnavårdslagen. Man kan i dessa lagar säga att det genomgående temat är barns bästa. Det kan man också säga angående äga som fanns i 1920 års lag om barn i äktenskap, där står bland annat ”om det för barnets uppfostran var nödigt ägde föräldrarna tukta barnet på sätt som med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter fick anses lämpligt”. Även om synen på äga idag är helt annorlunda så var det i 1920 års lag ändå ett uttryck för att äga var till för barnets skull, barnets bästa (SOU 1997:116).

För att förstärka barnperspektivet infördes 1998 nya bestämmelser i socialtjänstlagen. För att matcha barnkonventionens tredje artikel har man kompletterat Socialtjänstlagens portalparagraf (1 kap. 2§ SoL) med en bestämmelse som innebär att man ska se till vad barnets bästa kräver i åtgärder som rör barn. ”När åtgärder rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Med barn avses varje människa under 18 år.” (1 kap. 2§ SoL). Principen om barns bästa återfinns i all lagstiftning, men har tidigare inte kommit tillräckligt till uttryck i Socialtjänstlagen, därför har detta nu ändrats. (Norström & Thunved 2003) I förarbetena till 1998 års socialtjänstlag menar regeringen att varje beslut som rör ett barn måste grunda sig på en bedömning om vad som är bäst för just det barnet. Olika förslag

och lösningar måste vägas mot varandra innan man fattar ett beslut och det är enligt regeringen inte säkert att barns bästa alltid är utslagsgivande, men det ska alltid beaktas, utredas och redovisas (SOU 1997:116).

Barns rätt att komma till tals har också stärkts. *".../När en åtgärd rör barn ska barnets inställning klarläggas så långt det är möjligt. Socialnämnden ska ta hänsyn till barnets vilja med beaktande av ålder och mognad."*(3 kap. 5§ SoL) *"Barn som har fyllt 15 år har rätt att själva föra sin talan i mål och ärenden enligt denna lag. Barn som är yngre bör höras, om det kan vara till nytta för utredningen och barnet inte kan antas ta skada av det."* (11 kap. 10§ SoL). Anmälningsskyldigheten utvidgades också vid ändringarna som gjorde 1 januari 1998. Allmänheten uppmanas att anmäla till socialtjänsten om man misstänker att ett barn far illa, man behöver inte vara säker utan det räcker med en misstanke. Detta gäller inte bara i hemmet utan även utanför, som till exempel om barn prostituerar sig. Anmälningsskyldigheten kommer numera att gälla även privat driven verksamhet som berör barn och unga (www.sos.se).

3.4 Föräldrabalken

Enligt artikel tre i FN:s Barnkonvention ska barnets bästa komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn. Det har enligt Barnkonventionens intentioner tillkommit en bestämmelse i Föräldrabalken som medför ett ökat barnperspektiv. I Föräldrabalken står uttryckligen att barns bästa ska komma i främsta rummet i alla frågor som rör vårdnad, boende och umgänge. Barn har enligt Föräldrabalkens 6 kapitel 1 § *"rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling."* (www.riksdagen.se).

Genom att man genomförde vissa ändringar i Föräldrabalkens sjätte kapitel som trädde i kraft 1993, kom den tidigare ganska ensidiga föräldrarätten till umgänge att ersättas av att det är barnen som har rätt till umgänge med sina föräldrar. När det gäller verkställighet av en vårdnads- eller umgängesdom så får den inte ske mot barnets vilja efter det att barnet fyllt tolv år, detta kan endast ske om Länsrätten anser det vara förenligt med barnets bästa. Även om barnet är under tolv år kan dess vilja ha betydelse för bedömningen (SOU 1997:116).

Barns rätt att få komma till tals finns skrivet i Barnkonventionens tolfte kapitel. I Föräldrabalken tydliggörs detta i 2b §, där det står att man ska ta hänsyn till barns vilja med beaktande av dess ålder och mognad. Det är viktigt att barn i så stor utsträckning som möjligt får en chans att säga sin mening i mål om bland annat vårdnad och boende. Om barn ger ett

klart uttryck för sin vilja i ett ärende så bör det väga tungt i ett avgörande om vad som är barnets bästa och det bör ses som ett avgörande i fall som är svårbedömda (www.riksdagen.se).

4. Tidigare forskning

Det finns inte mycket kunskap om hur biologiska barn i familjehem påverkas av att växa upp med fostersyskon. Den forskning som finns på området är oftast utifrån ett vuxenperspektiv, alltså att fosterföräldrarna berättar hur de tror situationen påverkar sina barn och ofta har fosterföräldrarna en mer positiv bild av situationen för de egna barnen än vad barnen själva har. Detta kan bero på många saker, men en av anledningarna kan vara den att det för det mesta är de vuxna som bestämt att de ska vara ett familjehem och då kanske de känner mer press på sig att det ska vara positivt och att alla ska trivas (Höjer 2001).

4.1 Positiva effekter

De flesta undersökningar som gjorts på området är som sagt inriktade på vad föräldrarna har att säga om sina barn. De allra flesta föräldrar nämner som positiva effekter att deras barn fått en ökad empatisk förmåga och lärt sig att ha tålmod. De menar att fosterföräldraskapet blir ett slags uppfostringsmetod där de egna barnen får lära sig att ta ansvar och dela med sig (Poland och Groze 1993; Pugh 1996). Även i Höjers (2001) undersökning framgick det att de positiva effekterna föräldrarna såg var att deras barn fått lära sig att dela med sig, att de fått större förståelse och livsinsikt. Liknande resultat kom fram i Larssons (2001) undersökning där 94 % av de tillfrågade familjehemsföräldrarna (n=62) trodde att deras biologiska barn hade förvärvat någon positiv erfarenhet på grund av att de hade växt upp med ett familjehemsplacerat barn. Som motivering i enkäterna gavs bland annat följande exempel: *"Barnen har blivit mognare än sina jämnåriga kamrater, att de fått en insikt om att det finns sociala problem." "En förståelse har skapats att det finns andra som inte har det lika bra som en själv. barnen ser att inte alla har samma förutsättningar och skapar därmed också en större förståelse för andra individer med olika problem, att ingenting är självklart." "De har fått en positiv människosyn och har lärt sig att ta hänsyn till andra." "De lär sig att respektera andra och är inte så snabba att döma, visar mer ödmjukhet i olika situationer."* (sid 21).

I de undersökningar där barnen själva tillfrågats var de flesta överens om att det varit positivt för dem att växa upp med fostersyskon. De beskrev att de positiva effekterna var samma som föräldrarna ansåg (Poland och Groze 1993; Pugh 1996; Larsson 2001). Barnen i Pughs (1996) undersökning tog upp tre saker som de särskilt tyckte var positivt med att vara fosterfamilj: kamratskap, att se efter yngre barn och att de mådde bra av att hjälpa andra och att de "gjorde skillnad" (eng. made a difference). Nästan alla av de tillfrågade barnen såg det även som en

positiv effekt att de hade blivit mer vidsynta. En del av dem tyckte också att de hade blivit mer ansvarsfulla och att de uppskattade sina familjer mer nu efter de hade blivit fosterfamiljer. I Larssons (2001) undersökning pratade barnen om att: *"Man får en större förståelse för människor som har det svårt." "Det finns en positiv känsla att få hjälpa andra barn." Lära sig samarbeta med människor som har problem är positivt."* (sid 21).

4.2 Negativa effekter

När det gällde de negativa effekterna lyfte föräldrarna upp att de egna barnen inte alls fick lika mycket tid och uppmärksamhet längre och att det var viktigt att barnen förbereddes ordentligt på detta. De var även oroliga för att de biologiska barnen skulle känna sig utanför när det kom ett nytt barn (Poland och Groze 1993). Detta om att de biologiska barnen får dela sina föräldrar och den förlust i föräldratid som det innebär för de biologiska barnen tas även upp av Höjer (2001) och Larsson (2001). *"Att dela sina föräldrar med andra barn som kräver mycket för att få sina behov tillfredsställda."* (Larsson 2001, sid 30).

Det finns också exempel på att fosterföräldrar upplevt att deras egna barn farit illa och "förlorat sin oskuldsfullhet" (eng. loss of innocence) när de fått höra vad deras fostersyskon utsatts för. Barnen blir exponerade för väldigt mycket som föräldrarna egentligen skulle vilja skydda sina barn ifrån, exempelvis våld, sexuella övergrepp och drogmisbruk (Pugh 1996). Detta är något som märktes även i Höjers (2001) och Larssons (2001) undersökningar där föräldrarna upplevde det som negativt att de egna barnen blivit upprörda då deras fostersyskon blivit utsatta för något. *"att de får tidigt se och uppleva saker som man önskar att de sluppit, t.ex. drogpåverkade eller föräldrar som uppför sig hotfullt, slitsamma separationen." "Insikt av att det finns föräldrar som slår sina barn och föräldrar som inte hör av sig, denna problematik kan kännas svår och skapar funderingar."* (Larsson 2001, sid 30).

Det kom också fram att de biologiska barnen visades in på sina rum när socialsekreteraren kom och att han/hon tystnade när barnet var i närheten, detta har familjehemsföräldrarna upplevt som att de biologiska barnen kommit i kläm. Det var även många familjehemsföräldrar som kände att de var otillräckliga som föräldrar till sina biologiska barn. En del föräldrar uppgav också att deras biologiska barn hade råkat illa ut på grund av de placerade barnen. Saker som hade hänt var att de biologiska barnen hade blivit bestulna på pengar och värdesaker. I vissa fall var det så att de biologiska barnen var rädda för de placerade barnen, denna rädsla grundade sig i hot och ibland även våld mot de biologiska

barnen. Ett annat problem var att de biologiska barnen hade blivit meddragna av de placerade barnet på kriminella handlingar, till exempel snatteri (Larsson 2001).

När det gäller förlusten av föräldrarnas tid tas detta även upp av barnen själva, det är det här som märks tydligast som en negativ effekt. Barnen menade att de - då de visste att fosterbarnens problem ofta var mycket svåra - gärna drog sig för att ta upp sina problem med föräldrarna. De kände inte heller att de kunde ta upp problem som gällde fostersyskonen, detta då de visste att det betydde mycket för föräldrarna att placeringen fungerade bra. Det fanns även ett mått av skuld invävt i problematiken, de biologiska barnen fick skuld känslor när de var irriterade eller arga på sina fostersyskon. Detta då de visste att fosterbarnen hade haft det svårt tidigare och att de "borde" visa mer tålamod (Poland och Groze 1993; Pugh 1996). I Larsson (2001) tog de biologiska barnen själva upp att bråk och konflikter var vanligare än lugn och ro. Trasiga och försvunna saker var ytterligare en negativ erfarenhet för de biologiska barnen. De biologiska barnen kände även sig kränkta när fosterbarnet ljög om familjehemmet för andra människor.

Socialtjänsten var också medveten om de negativa erfarenheter som de biologiska barnen kunde uppleva i samband med en placering i familjen. *"att de egna barnen försöker hjälpa föräldrarna att härda ut vid perioder av hög belastning på bekostnad av sina egna behov, beroende på att de ser sig själva som en del i uppdraget."* var en sak som nämndes av en socialförvaltning. Det var hela 13 av 16 socialförvaltningar som trodde att de biologiska barnen kunde erhålla någon form av negativ erfarenhet på grund av familjehemsuppdraget. Att man försöker förbättra för dessa barn borde ses som en hög prioritet för alla som är involverade i uppdraget som familjehem (Larsson, 2001).

4.3 Stöd och information till de biologiska barnen

I flera undersökningar uppgav de intervjuade föräldrarna att hela familjen var med och diskuterade huruvida de skulle bli ett familjehem (Höjer 2001; Poland & Groze 1993; Pugh 1996). Även om de flesta diskuterade med sina barn om de skulle bli familjehem var det inte vanligt att de tyckte att barnens åsikt var den viktigaste. Barnen har fått vara med och diskutera men i slutändan har det varit föräldrarnas beslut (Höjer 2001). Det som diskuterades mest var exempelvis att de skulle komma att behöva dela med sig av tiden med föräldrarna, möjliga problem som skulle kunna komma att uppstå i och med placeringen och generella problem som fosterbarnen skulle kunna komma att ha (Poland & Groze 1993). I Pughs (1996)

undersökning ansåg alla föräldrar som hon intervjuade att de hade en stor del i att informera sina barn samtidigt som de såg svårigheterna med detta då de själva fortfarande var i ”inlärningsfasen”.

I Larsson (2001) uppgav endast 19 % av de 62 tillfrågade familjehemmen att deras biologiska barn fått en möjlighet till utbildning eller att de fått träffa andra barn i samma situation. Föräldrarna tyckte dock att det skulle varit bra med någon slags utbildning för de biologiska barnen innan en placering (Larsson 2001; Poland & Groze 1993). De flesta föräldrarna ansåg även att barnen skulle få viktigt stöd av att träffa andra barn i samma situation som de själva var i, antingen informellt eller i en ordnad gruppverksamhet (Larsson 2001; Poland & Groze 1993; Pugh 1996). Familjehemmen gav i Larssons (2001) undersökning konkreta exempel på hur utbildningen skulle kunna se ut. De gav som förslag att barnen i familjen skulle ges en möjlighet till utbildning innan ett nytt barn placeras i familjen. Denna utbildning skulle då inrikta sig på information om det nya barnets problematik. Detta trodde familjehemsföräldrarna skulle medföra att de biologiska barnen kände en större förståelse, samt att de kände sig mer delaktiga i familjehemsuppdraget. Det biologiska barnet skulle då känna sig mer delaktigt i en lyckad placering. Åldersrelaterade träffar, temadagar, läger och samtalsgrupper var andra saker som kom upp i familjehemsföräldrarnas enkäter, som kunde erbjudas de biologiska barnen. I dessa grupper var det viktigt att de biologiska barnen fick berätta om sina tankar och erfarenheter och på så sätt se att de inte var ensamma i sin situation. Behovet ansågs av familjehemsföräldrarna som stort och ibland hade familjerna själva ordnat träffar med andra familjehem. Det som även kom fram var att det var väldigt lite sådana träffar som hölls i socialtjänstens regi (Larsson 2001).

89 % av de 62 tillfrågade familjehemmen i Larssons (2001) undersökning uppgav att de biologiska barnen inte fått åldersadekvat information om ett barns problem innan barnet placerades i familjen. Familjehemsföräldrarna trodde att socialsekreteraren var så fokuserade på det placerade barnet att de andra barnen glömdes bort. 74 % hade önskat information av socialsekreteraren, detta för att det biologiska barnet skulle få en bättre förståelse samt känna sig mer delaktigt. Det var dock vissa familjehem som önskade att sköta den informationen själva. På så sätt sa de sig ha bättre koll på vad det biologiska barnet fick reda på.

När det gällde tiden som socialsekreteraren lade ner på de biologiska barnen visade Larssons uppsats (2001) att 26 % av de tillfrågade familjehemmen sa att socialsekreteraren på något

sätt kollade att de biologiska barnen mådde bra. Det var dock endast i fem av familjehemmen som socialsekreteraren fört en dialog med det biologiska barnet, i de andra fallen hade frågan om hur barnet mått ställts till familjehemsföräldrarna. Flera av föräldrarna i Pughs (1996) undersökning ansåg också att det skulle vara bra om socialarbetarna ägnade mer tid åt de egna barnen.

I Poland och Grozes (1993) undersökning uppgav 39% (n=29) av de tillfrågade barnen att de hade pratat med en socialsekreterare innan placeringen. Även om de flesta sa att de var väl förberedda innan placeringen fanns det två saker som de hade velat veta mer om. Det ena var fosterbarnets beteende och det andra var hur mycket livet skulle förändras för dem i sin familj. Cirka hälften av dem hade därför önskat någon form av utbildning innan placeringen. Detta var detsamma i Pughs (1996) undersökning där flera av barnen som intervjuades önskade att de hade fått mer information både innan placeringen och efter dess slut, de poängterade dock att informationen skulle vara riktad till barn och inte för tung. De intervjuade barnen tyckte också att det var mycket viktigt att de fick lika mycket information som sina föräldrar innan en placering, detta för att bättre kunna förstå fosterbarnet som skulle komma (Pugh 1996). Det var även vanligt att de biologiska barnen önskade att socialsekreterarna skulle arbeta mer med dem under deras besök i familjehemmen (Poland & Groze 1993).

5. Teori

Vi valde att använda oss av den utvecklingsekologiska teorin. Detta gjorde vi för att vi tyckte det var intressant att titta på barnet i dess olika sammanhang och även kunna se hur faktorer på högre nivåer påverkar barnet i dess närmiljöer.

Den amerikanske forskaren Urie Bronfenbrenner utarbetade en teori om mänsklig utveckling, en teori som han kom att kalla utvecklingsekologi. Utvecklingsekologin kom till som en reaktion på den allmänt rådande utvecklingspsykologin där man såg utvecklingen som något som enbart kom inifrån individen, oberoende av sitt sammanhang. Bronfenbrenner visade i sin teori istället på ett samspel och en interaktion mellan individen och olika omgivningsfaktorer. En person i utveckling är inte ett oskrivet blad där omgivningen bara sätter sina avtryck utan individen påverkar även åtminstone delar av den miljö hon eller han befinner sig i. Bronfenbrenners egen forskning kom mest att handla om barn, men han menade samtidigt att utveckling är något som pågår hela livet och därför är teorin tillämplig under hela livsloppet (Andersson 2002). Det finns inte mycket forskning på exo- och makrosystemen, detta då Bronfenbrenner med flera forskare var mest intresserade av individens utveckling. Denna följer man enklast genom att studera de närmiljöer han befinner sig i och därför har mest forskning utförts på mikro- och mesosystemen (Andersson 1986).

Utvecklingsekologin kan tydliggöras i en modell som föreställer fyra olika cirklar som ligger inuti varandra, i mitten finns en punkt som utgör individen och varje cirkel utgör en nivå som är med och påverkar denna individs utveckling. Längst in i mitten finns barnet i sina närmiljöer. På ”mikronivå” pågår en interaktion mellan barnet och hans eller hennes närmiljöer, till exempel familjen, skolan och fritidsmiljön. På ”mesonivån” pågår en interaktion mellan de olika närmiljöerna. Detta i sin tur interagerar med förhållanden som ligger utanför barnets direkta vardagsliv, ”xonivå”, till exempel föräldrarnas arbetsplats, förskolans eller skolans organisation, kommunala resurser och lokalpolitik. Allt detta i sin tur samverkar med samhällsförhållanden, normer och värderingar på nationell nivå, eller ”makronivå” (Andersson 2002).

5.1 Mikronivå

På mikronivå pågår en interaktion mellan barnet och hans eller hennes närmiljöer. Det som utgör mikronivån är de roller, relationer och aktiviteter som utvecklas i närmiljön efter hand. Det lilla barnet är i början bara medveten om den allra närmaste omgivningen och den

viktigaste närmiljön är förmodligen familjen. Men efter hand som barnet blir äldre eller människor åldras så ingår de i allt fler närmiljöer (Andersson 2002). Dessa olika närmiljöer eller mikrosystem och alla de relationer som utvecklas där är självklart inte oberoende av varandra. På ett eller annat sätt utvecklas relationer mellan alla dessa olika mikrosystem, vilka i sin tur påverkar barnet på olika sätt.

Tittar man på mikrosystemet familjen så finns där oftast ett antal dyader, det vill säga relationer mellan två personer. Relationer kan vara mellan pappa-barn, mamma-barn eller syskon-syskon. Alla dessa olika relationer har en direkt påverkan på barnets utveckling. Till detta kommer också indirekta effekter på barnets utveckling. Dessa effekter orsakas av att relationen mellan två personer i sin tur påverkar en tredje person. Det är känt att mammans relation till sitt barn förändras då ett nytt syskon föds (Andersson 1986). Vi ser här att förhållandet mellan de olika familjemedlemmarna förmodligen kommer att förändras när det kommer ett fostersyskon till familjen. Därför är det viktigt att det biologiska barnet får information om hur relationerna inom familjen kan komma att förändras vid en placering. Det är också viktigt att det biologiska barnet får stöd under placeringens gång för att kunna hantera förändringarna.

Bronfenbrenner utvecklade efterhand sin idé om mikrosystemet och kom att tala om ”de andra”. Han tyckte det var viktigt att man både i teori och praktik tog större hänsyn till vilka ”de andra” i mikrosystemet var, det vill säga att man tog reda på kännetecknen hos de personer i närmiljön som barnet hade en relation till. Gunvor Andersson nämner i detta sammanhang att ”den andre” oftast inte får så stor uppmärksamhet i socialbarnavård. Andersson menar att om man visste mer om ”den andre” så skulle det vara lättare att förstå varför vissa lärare lyckas väl med elever som andra gett upp inför eller varför vissa familjehemsföräldrar klarar att bli familj till ett barn som tidigare saknat tillhörighet (Andersson 2002).

5.2 Mesonivå

Relationerna mellan närmiljöerna bildar i sig ett eget system som Bronfenbrenner kallade ”mesosystem” (Andersson 1986). Interaktionen mellan de olika närmiljöerna är nog så betydelsefull för barnet jämfört med vad som sker i varje närmiljö (Andersson 2002). Barnets verklighet består inte av ett antal isolerade närmiljöer utan dessa bildar för barnet en samlad enhet. När barnet går till skolan på morgonen kan det inte bara ta bort de upplevelser som har hänt i hemmet på morgonen, de följer med till skolan. Likadant tar han eller hon med sig

erfarenheter från skolan hem till familjen på eftermiddagen. All den glädje och sorg barnet har upplevt under dagen kan inte bara suddas ut, dessa ligger kvar och får konsekvenser även för situationer hemma. Om barnet har haft en jobbig dag i skolan och skulle behöva prata om detta hemma, kanske få tröst eller råd, men om ingen vuxen därhemma orkar eller har tid att prata, får detta naturligtvis konsekvenser för barnet. Det får konsekvenser både för upplevelsen av den aktuella situationen, men även för dess utveckling i olika avseenden. Dessa konsekvenser är olika de konsekvenser som de barn får, som bättre får tillgodosett sina behov av kontakt och förståelse hos de vuxna (Andersson 1986).

Likväl skulle man som exempel kunna ta att ett biologiskt barn i familjehem upplever en situation med fosterbarnet som jobbigt och känner ett behov av att prata med någon vuxen om detta. Finns det då ingen vuxen som har tid eller ork att prata med barnet så kommer det som sagt att påverka barnets utveckling. Det kan vara viktigt att det biologiska barnet får ha någon egen tid med sina föräldrar då han eller hon kan få all uppmärksamhet och på så sätt känna sig fri att prata om problem och bekymmer som han eller hon har.

5.3 Exonivå

Exosystemet innefattar liknande strukturer som mesosystemet med den skillnaden att i dess strukturer agerar barnet inte direkt. Däremot omsluter exosystemet de miljöer som barnet befinner sig i. Barnet kan visserligen ha kontakt med exosystemet, men det ingår inte där. Ett barn kan exempelvis besöka socialtjänsten, men det tillhör inte den verksamheten (Lagerberg & Sundelin 2000).

Även utanför de system som barnet har direktkontakt finns förhållanden som indirekt påverkar det. För barn kan detta exempelvis vara föräldrarnas arbetsförhållanden. Dessa faktorer bildar system som kallas exosystem. Här återfinns samhällsinstitutioner och förhållanden utanför barnets närmiljö som ändå påverkar utformningen och innehållet i barnets aktiviteter, roller och relationer (Andersson 1986).

Exempel på dessa kan vara socialtjänsten och hur det påverkar det biologiska barnet i ett familjehem när kommunen drar ner på resurser som annars kunde kommit det tillhanda. Om socialtjänsten har ont om resurser drar de in på de förebyggande verksamheter och sådant som inte är lagbundet. Här hamnar det biologiska barnet i kläm för när den enskilde sekreteraren har ont om tid och måste prioritera vad som är viktigast är hon tvungen att i stället fokusera på

exempelvis fosterbarnen. Det finns ingenting skrivet i lagar och förordningar om att socialtjänsten är skyldiga att ge stöd till det biologiska barnet i ett familjehem. Detta gör då vid nedskärningar att socialsekreterare inte har tid och resurser att exempelvis sätta sig ner och prata med det biologiska barnet även om hon/han tycker det är viktigt.

5.4 Makronivå

Ett makrosystem är abstrakt och dess olika system får sitt konkreta uttryck på mikro- meso- och exonivåerna (Lagerberg & Sundelin 2000). Makrosystemet är de generella mönster som ger avtryck i mikro- meso- och exosystemen och där återfinns de övergripande ideologiska, politiska och historiska värderingarna. Det är i detta system som de förhållanden som representerar en kultur gör sig gällande (Andersson 1986) .

Tankegångarna som återfinns på makronivån ger mening och innebörd åt människors handlingar, samvaro och roller. Även att det uttrycks i skrivna lagar är ändå en stor del av det olika ideologier, vanor och ett etablerat mönster för hur samhället ska se ut (Lagerberg & Sundelin 2000).

Också faktorer på makrosystemnivån påverkar indirekt det lilla barnet i dess verklighet. Exempel på detta är alla politiska beslut och de värderingar som är gemensamma för en kultur (Andersson 1986). Om vi även här ska ta det biologiska barnet i ett familjehem som exempel påverkas det indirekt av de lagar, konventioner och förordningar som finns. Då exempelvis inte Socialtjänstlagen direkt behandlar det biologiska barnet är det inte heller lagbundet att det ska få information och stöd vid en placering av ett fosterbarn i dess hem. Det biologiska barnet har på senare år fått mer uppmärksamhet, men är fortfarande en relativt lågprioriterad grupp. Då det tar lång tid att förändra tankesätt och vanor på makronivån påverkar detta det biologiska barnet på mikro- och mesonivån

För att kunna förstå ett forskningsresultat från exosystemet måste man känna till hur makrosystemet fungerar. Exempelvis kan man ta Barnkonventionen som i stort sett alla stater skrivit under. Hur stort genomslag den fått i olika länder beror till stor del på hur de olika staternas makrosystem ser ut och vilka värderingar som gäller där (Lagerberg & Sundelin 2000).

6. Sammanställning av empiriskt material

6. 1 Presentation av intervjupersonerna

Vi har genomfört intervjuer med sex barn i åldern 10-17 år. Av dessa är fem flickor och en pojke. Vi har även intervjuat två familjehemsföräldrar och två socialsekreterare. Av föräldrarna är en kvinna och en man, medan de båda socialsekreterarna är kvinnor. Som vi nämnt tidigare kommer namnen på intervjupersonerna vara fingerade.

Lisa är tio år och bor tillsammans med två fostersyskon, en pojke på elva år och en flicka på fjorton år. Lisa har även två biologiska syskon. Lisa var sex år när de båda fosterbarnen blev placerade i familjen. Lisa och hennes familj har inte haft några fosterbarn tidigare.

Anna är sjutton år och bor tillsammans med en fosterbror på tolv år. Hon har även en biologisk bror på tretton år. Hon var tretton år när pojken placerades i familjen. Annas familj har tidigare inte haft några fosterbarn.

Stina är elva år och bor tillsammans med en fosterbror på fem år. Stina har även fyra biologiska syskon, varav ett har flyttat hemifrån. Stina var sju år när pojken placerades i familjen och hon och hennes familj har inte haft några tidigare fosterbarn.

Sofia och **Peter** är fjorton respektive tolv år och bor tillsammans med en fosterbror på åtta år. De har även haft en fostersyster som nyligen flyttat hemifrån. Sofia var åtta år och Peter var sex när pojken placerades och de var tio respektive åtta år när flickan placerades.

Frida är tolv år och bor tillsammans med två fostersyskon, en pojke på två år och en flicka på fyra år. Hon har även två biologiska syskon. Frida var nio år när flickan placerades och tio år när pojken placerades i familjen. Frida och hennes familj har tidigare haft två fosterbarn, en korttidsplacerad och en som nu har flyttat hemifrån.

Margareta lever tillsammans med Peter och de har tre biologiska barn. I familjen bor även två fosterbarn.

Krister bor tillsammans med Agneta och de har fem biologiska barn. I familjen bor även ett fosterbarn.

Eva är socialsekreterare i familjehemsgruppen vid Växjö socialförvaltning. Hon har arbetat inom socialt arbete i 33 år och då arbetat bland annat inom familjerätten och som barnavårdsombud. Hon har till och från arbetat med familjehemsvård under hela sin yrkesverksamma period. Det var dock inte förrän 1991 som hon började arbeta enbart med familjehemsverksamhet. Sedan ett år tillbaka är Eva även gruppleddare för Familjehemsgruppen i Växjö.

Anita är socialsekreterare i familjehemsgruppen vid Växjö socialförvaltning. Hon har arbetat 30 år inom socialt arbete. Hon har bland annat arbetat som skolkurator, socialsekreterare inom missbruk och ekonomiskt bistånd och hon har även varit gruppleddare. Nu arbetar hon inom familjehemsvården sedan tre år tillbaka.

Vi kommer här att presentera resultatet från våra intervjuer. Vi har delat upp materialet i fyra olika teman. Under dessa teman kommer vi att ha underrubriker som var och en representerar en intervjufråga. Vi har valt att utgå från intervjumallen till de biologiska barnen och kommer utifrån dem även redovisa svar från socialsekreterarnas och familjehemsföräldrarnas motsvarande frågor. De två sista frågorna under temat ”råd och tankar kring stödet till de biologiska barnen” utgår dock från intervjumallen till socialsekreterarna. Detta på grund av att de är de enda som besvarat dessa frågor.

6.2 Stödet och informationen till de biologiska barnen innan en placering

6.2.1 *Var det någon som frågade de biologiska barnen innan fostersyskonen kom, vad de tyckte om att de skulle komma?*

Alla intervjuade barn utom ett uppgav att de blev tillfrågade av sina föräldrar vad de tyckte om att familjen skulle ta emot ett fosterbarn. I den familj där barnet inte blev tillfrågat hade fosterbarnen varit där som stödbarn sedan det biologiska barnet var ett år gammalt. Av de två föräldrarna vi intervjuade uppgav den ena föräldern att de pratade med sina biologiska barn i ett tidigt skede och att de försökte förbereda dem så grundligt de kunde. Den andre föräldern berättade dock att de inte hade diskuterat med barnen innan placeringen utan bara sagt att fosterbarnen skulle flytta dit. Båda socialsekreterarna som vi intervjuat betonade dock hur viktigt det är att de biologiska barnen får vara delaktiga i beslutet att ta emot ett fosterbarn. ”Å jag vet också att vi har sagt nej till en familj när vi intervjuade föräldrarna och de var jätte positiva och ville gärna ha ett barn å så, men den lille sjuåringen sa ’nähä, jag vill minsann inte ha, här ska inte va nån unge till.’” (Eva)

Tre barn uppgav att socialsekreteraren pratade med dem innan placeringen om vad de tyckte om att få ett fostersyskon. De tre övriga barnen trodde inte att de hade haft någon kontakt med någon socialsekreterare, exempelvis säger Frida:

”Nä dom kanske sa det till mamma och pappa å dom skulle säga det till oss.”

De två föräldrarna vi intervjuade sa dock att deras barn varit i kontakt med en socialsekreterare, men detta var som sagt inget som barnen själva mindes. I en av intervjuerna med en socialsekreterare framkom det att man mer och mer försöker få med de biologiska barnen redan från början och intervjua även dem. Det finns även särskilda barn- och ungdomsfrågor som ska användas till intervjuerna med de biologiska barnen innan en placering.

”/.../så det är jätte viktigt att ha med de biologiska barnen redan från början och intervjua dem och på något sätt tydliggöra att vi ser dem och att vi också ser att de gör ett jobb.” (Eva)

6.2.2 Fick de biologiska barnen veta hur fosterbarnet hade haft det innan och varför det placerades?

Alla barnen utom ett uppgav att de hade fått lite information om hur fosterbarnet hade haft det tidigare och varför det skulle komma till familjen. De barn som fick information sa att de hade fått den från sina föräldrar och de tyckte att den var bra.

”Det va min mamma och pappa. De hade fått reda på det så det var nog lättast för dem att berätta för mig.” (Peter)

”Det var bra att vi fick veta att han hade haft det jobbigt, men det var bra att vi inte fick reda på allt så att vi skulle tycka det var jobbigt att veta vad han hade varit med om.” (Anna)

”/.../så han kunde få det bättre här.” (Stina)

Den flickan som sa sig inte ha fått veta varför fosterbarnen placerades uppgav att hon hade velat veta det.

En av de föräldrarna som vi intervjuade uppgav att de hade pratat med sina biologiska barn om fosterbarnets historia, medan den andra hänvisade till tystnadsplikten.

”Ja, vi berättade ju så grundligt vi kunde att föräldrarna kanske hade problem och inte kunde sköta om sitt barn. Vi besökte ju mamman och honom på det här utredningshemmet och då var ju våra barn med där.” (Krister)

Båda socialsekreterarna anser det viktigt att de biologiska barnen får en liten insikt i hur fosterbarnen har haft det tidigare. Detta dels för att som Anita säger:

”/.../det här barnet oftast är ju inte som ett vanligt barn som det här barnet känner/.../är mer lynniga, de ljuger mer, de har fulare ord än andra barn så det är på många sätt som de inte är som andra.”

dels som Eva säger:

”Det går ju inte att leva i ett vakuum, att det bara kommer och dimper ner en människa, varför gör den det i vår familj? Det finns ju en anledning till det.”

6.2.3 Fick de biologiska barnen någon särskild information om hur det kan vara att ha ett fostersyskon innan placeringen?

Ett av barnen mindes inte om hon fick någon särskild information, men hade dock önskat att få veta mer om hur det kunde vara att ha ett fostersyskon. En trodde inte att han hade fått någon information och uttryckte det så här på frågan om han hade velat ha någon information:

”När jag var så liten tror jag inte, men om jag hade varit i denna åldern hade jag nog velat det.” (Peter)

Fyra av barnen sa att föräldrarna hade pratat med dem om detta innan fosterbarnen placerades, dessa barn sa sig också vara nöjda med informationen de fått.

”/.../det skulle bli svårt från början, men det skulle ordna sig när han blev större och det har det ju gjort.” (Stina) *”Det var väl mer att man skulle ta det som det kom/.../att vi skulle behandla honom som vilken som helst, det var mycket sånt tror jag.”* (Anna)

En av föräldrarna sa att det var de som informerade sitt barn om hur det kan vara att ha ett fostersyskon. Den andre föräldern sa att de inte hade pratat om det, här blev det lite annorlunda med tanke på att den här familjen hade varit stödfamilj åt fosterbarnen många år dessförinnan.

”Ja allmänt kan man säga att vi försökte förbereda dem så gott vi kunde. Vi gick en sån där kurs innan och vi blev informerade genom den, sen försökte vi förbereda våra barn på det helt enkelt.” (Krister)

Genom intervjuer med socialsekreterarna framkom det att de inte har någon systematisk allmän information som de ger till de biologiska barnen. De försöker dock informera lite om hur det kan tänkas bli.

”/.../det är ju jättesvårt att veta hur det verkligen blir för det barnet, det är så olika.” (Anita)

”/.../ambitionen finns att de med ska ha adekvat information så dels pratar man ju i största allmänhet om hur det kan va och vad det kan bli av det/.../.” (Eva)

6.3 Stöd och information under placeringen

6.3.1 Har de biologiska barnen gått någon utbildning, varit på någon temadag eller fått möjligheten att träffa andra barn som också bor ihop med fosterbarn? Hade det varit önskvärt med sådan utbildningar och vad hade varit viktigt att ta upp?

Ingen av de tillfrågade barnen hade varit på någon utbildning, temadag eller träff med andra biologiska barn. Det var ingen av barnen som kände att de hade saknat detta, men fyra av dem tyckte att det kanske kunde ha varit spännande.

”Det spelar ingen roll eller så det går lika bra utan, men det skulle väl va roligt.” (Stina)

”Jag har inte tänkt så mycket på det, men det kanske skulle va kul att träffa några som har det ungefär likadant så.” (Sofia)

När det gällde frågan om vad som skulle vara viktigt att ta upp på en eventuell utbildning svarade till exempel ett av barnen att hon hade velat fråga de andra hur det är för dem att ha fostersyskon, medan ett av barnen hade velat berätta om sina fostersyskon,

”Var de kommer ifrån å sånt...hur gamla de är och varför de är här å sånt.” (Frida)

Ett annat exempel var att ett av de intervjuade barnen hade tyckt det var viktigt att få veta hur fostersyskonen kan bete sig om de till exempel har blivit misshandlade och hur man då ska agera gentemot dem.

Föräldrarna instämde i att det inte funnits några möjligheter till utbildning eller dylikt för de biologiska barnen. En av föräldrarna var tveksam till exempelvis grupper för de biologiska barnen, då hon var rädd att barnen kunde känna sig utpekade.

”Det skulle nog ifrågasättas lite varför och det ska man ju inte behöva, utan det här ska ju va en naturlig grej, tycker jag.” (Margareta)

Den andra föräldern vi intervjuade var mer positivt inställd till någon form av träff eller utbildning. Han trodde det kunde vara nyttigt att träffa andra familjer med familjehemsbarn.

Socialsekreterarna uppgav att det i dagsläget inte finns någon grupp eller utbildning för de biologiska barnen. De önskade dock att det skulle finnas möjlighet för detta.

”Det skulle ju vara drömmen att även kunna ha en grupp för de biologiska syskonen.” (Eva)

På utbildningen skulle man som Anita sa kunna ta upp:

”Hur det känns att ha de här barnen, att de får prata om det/.../å att man behöver stärka dem i att de ska också få ta plats, de biologiska barnen.”

6.3.2 Brukar socialsekreteraren prata med de biologiska barnen när han/hon är i familjen?

Det man generellt kunde säga om de biologiska barnens kontakt med socialsekreterarna var att den var sporadisk och framförallt handlade om ett ”hej” och ”hur mår du?”. Ingen av de biologiska barnen uppgav att de hade några enskilda samtal med socialsekreterarna, utan samtalen ägde vanligtvis rum kring fikabordet.

”Jag brukar mest säga hej och gå upp och spela data/.../.” (Frida)

”Hon brukar fråga hur man mår å så där” ”Vi brukar va här vid köket när vi fikar å så.”

(Stina)

Två av barnen hade önskat att få prata mer med socialsekreteraren, en av dem tyckte det kunde vara bra att ventileras och få stöd och råd från några andra än föräldrarna. De andra barnen uttryckte ingen klar önskan över detta, men de kände att de kunde prata med dem om det var nåt.

Båda föräldrarna var nöjda med den kontakt som socialsekreteraren har med de biologiska barnen. Den ena föräldern menade att socialsekreteraren säkert skulle prata med de biologiska barnen om hon som förälder sa till om det. Som det såg ut nu så hade de biologiska barnen inga samtal med socialsekreteraren. Den andre föräldern uppgav precis som de flesta tillfrågade barnen att kontakten ägde rum i samband med fika och att det inte var några längre samtal.

”/.../hon kommer hit sen fikar vi å ja pratar lite informellt om man säger det är ju inga längre samtal.” (Krister)

Socialsekreterarna uppgav att de inte hade någon riktig struktur på samtalen med de biologiska barnen. Det skiljer från fall till fall hur samtalen ser ut.

”Ja det beror ju på lite hur det är, men ibland fikar man ju tillsammans med de som är hemma/.../.” (Anita)

”Jag har ju haft en liten kille som har kommit till mig här då å haft samtalen här/.../.” (Eva)

Båda två uppgav att de brukar prata om lite allt möjligt.

”/.../hur de tycker att det är både i skolan och hur det är med det placerade barnet, om det är jobbigt å lite så där.” (Anita)

”Ja, vi försöker prata om allt möjligt och vi försöker ju ändå visa att vi har sett dem.” (Eva)

6.3.3 Känner de biologiska barnen att de kan prata med någon om det händer något jobbigt på grund av fosterbarnet eller deras familjehemsuppsdrag?

Tre av de intervjuade barnen uppgav att om det skulle hända något jobbigt skulle de prata med sina föräldrar. En av dem kände även att hon kunde prata med andra i släkten.

”Det spelar nog liksom ingen roll, det skulle kunna vara mamma, pappa, farmor/.../släkten.”
(Stina)

Två av barnen uppgav då att föräldrarna brukade komma med råd och säga att det ordnade sig.

”De ger väl råd hur man ska fortsätta/.../.” (Anna)

”/.../det ordnar sig eller så å hur man ska göra.” (Stina)

Ett av barnen uttryckte klart att han inte skulle vända sig till sina föräldrar.

”Inte mamma eller pappa tror jag, det tror jag i alla fall.. Utan med nån annan.” (Peter)

Ett av barnen visste inte vem hon skulle vända sig till, medan ett av barnen skulle vända sig till någon hon litade på.

Två av barnen hade inte önskat att prata med någon utomstående. Ett av dessa barn menade att det är svårt för någon utomstående att sätta sig in i situationen, föräldrarna vet hur det är och därför tyckte hon att det var bättre att prata med dem. Av de tre barnen som skulle kunna tänka sig att prata med någon utomstående nämnde en av dem en klasskompis, medan en annan nämnde en socialsekreterare och den tredje kunde tänka sig att prata med både socialsekreterare och en lärare på sin skola.

”Jag skulle nog vända mig till nån som man kan lita på å så och om det handlade om fostersyskonen skulle jag kanske vända mig till socialen eller så.” (Sofia)

Ett av barnen visste inte om hon skulle kunna tänka sig att vända sig till någon utomstående.

I intervjuerna med föräldrarna framkom i stort sett samma sak som barnen hade sagt. De tog upp problemen hemma och en förälder sa att han trodde att hans biologiska barn tog upp det med honom eller mamman i familjen om det hade hänt något. Samma förälder ansåg det inte nödvändigt med en grupp eller person av mer professionell karaktär, utan han tyckte det hade fungerat bra.

Enligt vad som framkom i intervjuerna med socialsekreterarna verkade det inte som om de hade någon utarbetad tanke om att vända sig direkt till de biologiska barnen när det uppstod något jobbigt.

"Jag planerar inte att träffa henne, men träffar jag henne så pratar jag med henne." (Anita)
Dock framkom det i en av intervjuerna att det var önskvärt att man skulle ha mer tid över till de biologiska barnen.

6.3.4 Brukar de biologiska barnen ha någon "egen tid" tillsammans med sina föräldrar då inte fosterbarnen är med?

Alla de intervjuade barnen sa sig ha någon egen tid med föräldrarna då inte fostersyskonen var med. Det skilde dock en del i hur den här egna tiden såg ut i tanke på omfattning. Ett av barnen beskrev den egna tiden som:

"När han är på dagis och så brukar han va och leka/.../å när han sover." (Stina)

Tre av barnen hade egen tid då fostersyskonen var hos sina biologiska föräldrar eller hos någon annan biologisk släkting.

"Varannan helg/.../på loven är han väl hemma med, sen är han hos sin mormor ibland, ja mormor å släkt." (Anna)

"En gång i månaden." (Lisa)

De övriga två uppgav att de hade egen tid med sina föräldrar när fostersyskonet var hos de biologiska barnens släktingar. Ett av de tillfrågade barnen tyckte att det var jobbigt när fosterbarnen var hemma hos sina föräldrar för då hade hon ingenting att göra.

"Det känns trist, man har ingenting att göra." (Lisa)

De andra tyckte dock att det var bra att ha lite egen tid med sina föräldrar då de kunde ta det lugnt eller hitta på lite olika saker och de tyckte att de hade lagom med egen tid med sina föräldrar.

"/.../varit på bio." (Anna)

"Vi spelar spel." (Stina)

"Ja, titta på TV, ta det lugnt å äta godis/.../." (Frida)

Föräldrarna fick också beskriva den egna tiden de hade med sina biologiska barn. Den ene föräldern beskrev den egna tiden såsom någon timme då fosterbarnet var på dagis och att de då gjorde läxor med de biologiska barnen. Den andre föräldern berättade att de brukade göra något tillsammans som till exempel gå på bio, gå ut och äta eller åka iväg någonstans.

Föräldern menade på att det var för att de biologiska barnen skulle känna att de gjorde något de med.

6.4 Stöd och information efter en avslutad placering

6.4.1 Om de biologiska barnen har haft något fosterbarn som har flyttat, hur tyckte de det kändes och pratade de med någon om det?

Det var fyra av barnen som hade upplevt att ett fosterbarn flyttade. Tre av dem upplevde det som lite jobbigt, men sa samtidigt att de brukar träffa det flyttade fosterbarnet ibland.

”Fast man sitter inte å tänker på det hela tiden, men det kommer ju upp.” (Peter)

I det fjärde fallet avbröt den biologiska mamman placeringen och tog hem sina barn. Detta blev dock mer som ett uppehåll då de båda barnen återvände till familjehemmet efter endast två månader. Det biologiska barnet upplevde det som tråkigt att de flyttade, mest för att hon då inte hade något att göra. I detta fallet pratade det biologiska barnet inte med någon socialsekreterare, detta kom fram i intervjun med mamman. En av de andra sa att hon hade pratat lite med sina föräldrar och en kompis om det, men inte någon socialsekreterare. Två av barnen hade dock pratat med en socialsekreterare om det och de tyckte det var bra.

”När de va här satt vi, då var det vi barn som fick prata sen de andra skulle bara sitta. Mamma och pappa satt bara å lyssnade, så de sa liksom inget.” (Peter)

Socialsekreterarna uppger i intervjuerna att de inte arbetar genomgripande med någon bra avslutningsplan, men att det är olika från fall till fall. Den ena socialsekreteraren säger att man inte speciellt ber om att de biologiska barnen ska vara hemma när man kommer för avslutningssamtal, är de hemma så är de, annars pratar man med föräldrarna. Den andra socialsekreteraren säger att man generellt inte har avslutningssamtal med de biologiska barnen om inte föräldrarna ber speciellt om det. Hon hänvisar också till att tiden inte alltid räcker till.

”Vi försöker nog så gott vi kan att fånga upp, men sen är det det här med tid då.” (Eva)

6.5 Råd och tankar kring familjehemsuppdraget

6.5.1 Är det fler som borde bry sig om hur de biologiska barnen har det?

Tre av barnen som svarade på frågan kände att de ibland kanske borde uppmärksammas mer. Ett barn hade en tanke om att de som biologiska barn borde få lite mer tid, men kunde inte komma på riktigt hur, för i det stora hela var hon ändå nöjd.

”/.../ja ibland kanske. Det är ju så att de fokuserar så mycket på fosterbarnet, men det är rätt mycket runtomkring som vi får ta.” (Anna)

En annan flicka ville att socialsekreterarna skulle bry sig mer om dem.

”Jag har inte tänkt så mycket på det , men/.../sen pratar de ju mest om dem, hur det är med dem och hur de trivs å så. De kanske skulle prata lite mer med oss å fråga lite mer hur det är å så.” (Sofia)

Ett barn menade att de skulle behöva uppmärksammas mer för att man i allmänhet inte tänker på att deras fostersyskon är just fostersyskon.

”Ja, det är ju inte som rediga barn, det blir ju inte precis som syskon/.../Det blir aldrig samma sak.. Men man försöker ju få det ändå.. hålla ihop det.” (Peter)

Två barn ansåg inte att de behövde uppmärksammas mer.

”Jag vet inte riktigt, de bryr väl sig om eller så.” (Stina)

Ett barn har inte lämnat något svar på frågan.

Den ene föräldern kunde tycka att man kanske borde uppmuntra de biologiska barnen mer, men annars tyckte han väl inte att det behövdes någon förbättring. Den andre föräldern kunde kanske se ett behov av en förbättring av de biologiska barnens situation och detta berodde på att hennes äldste biologiska son hade börjat få en hel del funderingar kring deras fosterbarn.

”För vår stora pojk han är fjorton i år å han har börjat ifrågasätta lite varför barnen är här.” (Margareta)

En socialsekreterare uppger att hon tycker att man borde förbättra och uppmärksamma de biologiska barnens situation mer. Hon tycker i och för sig att den har förbättras på senare tid i och med att man tar del av den nya forskningen, men att det fortfarande finns mer att tänka på. Hon tycker att situationen bland annat kunde förbättras genom att de biologiska barnen får vara delaktiga på ett mer systematiskt sätt som till exempel vid ett avslut av ett familjehemsuppdrag. Även den andra socialsekreteraren uppger att hon tycker att de biologiska barnens situation behöver förbättras och uppmärksammas mer.

”Ja, jag tycker ju det va. Jag tycker det även om vi har, även om vi fattar att vi behöver det har vi ju inte haft tid.” (Eva)

6.5.2 Vad är viktigt för familjer som funderar på att ta emot fosterbarn att tänka på? Vad är viktigt för socialsekreterarna att tänka på?

Två av barnen kunde inte komma på något som var viktigt för andra familjer att tänka på. Ett av de andra barnen poängterade att de skulle tänka på att vara snälla och rättvisa mot fosterbarnen.

”Å att de ska få lika mycket saker som de andra får i familjen. /.../Å mormorn å morfarn ska också vara likadana, ge samma påskägg å så.” (Lisa)

En flicka gav som tips att familjen som planerar att ta emot fosterbarn ska tänka på åldern på barnet som ska placeras.

”Jag tycker inte de ska ta för stora barn för då kanske de inte lär känna dem eller så/.../.” (Stina)

En annan flicka beskriver hur mycket jobb det kan vara att ha ett fostersyskon och tycker att familjer som planerar att ta emot fosterbarn ska tänka igenom detta innan de bestämmer sig.

”/.../vi trodde inte det skulle bli så mycket jobb som det blev även för barnen, så det gäller att man står på sig och inte ger upp/.../men det är ju det att man får ha viljan riktigt innan man skaffar fosterbarn, att hjälpa.” (Anna)

Ett av barnen menar att det är viktigt för familjen att träffa fosterbarnet innan de bestämmer sig. Detta för att de ska märka om de passar ihop.

”Ja, så det inte blir nån som inte passar eller så, det kan ju bli så att de som ska ha den inte gillar den heller eller så.. då blir det ju inte redigt.” (Peter)

En förälder påpekar att man som familj måste vara väl förberedd och att det många gånger kan vara jobbigt.

”/.../ja, man ska va väl förberedd om man kan det ha pratat med alla runt omkring det här teamet socialen och alla då va.” (Krister)

Den andra föräldern menar att det är viktigt att man som familjehem har gott om utrymme, att det finns tillräckligt med rum för barnen.

En av socialsekreterarna sa att det var viktigt att de biologiska barnen var informerade om familjens planer på att ta emot fosterbarn. Detta gäller även eventuella vuxna biologiska barn som inte längre bor hemma. Hon uppger även att de har för vana att ha telefonkontakt med dessa, något de inte hade tidigare.

”Ja, för det kan bli att de tycker att föräldrarna inte har tid med dem och inte har tid med barnbarnen och sådär, då är det bra att förbereda dem på att det är på gång.” (Anita)

Den andra socialsekreteraren tyckte att det var viktigt att påpeka för familjehemsföräldrarna att de måste värna om sin egen familj. Hon sa också att familjehemmen inte ska känna sig främmande för att be om hjälp och avlastning om de behöver det.

”/.../så att be om hjälp eller be om avlastning är absolut inget misslyckande utan det är ju realistiskt när man har ett svårt barn i sitt hem.” (Eva)

Tre av barnen kunde inte komma på något som socialsekreteraren borde tänka på inför en placering. En flicka tyckte att det var viktigt att socialsekreteraren pratade med fosterbarnet om hur han mårde.

”Att de frågar han hur han mår så kanske han blir mer pigg eller så.” (Stina)

Två av barnen ville att socialsekreteraren skulle berätta lite mer om hur fosterbarnet kommer vara som person.

”De kan väl berätta lite mer hur det kommer va å så.” (Sofia)

”Det ska va att de ska berätta hur de är som personer så.. Om det har hänt nånting sådär innan eller nåt sånt.” (Peter)

En förälder hade önskat mer information om fosterbarnets bakgrund för att på så sätt kunna agera på ett mer passande sätt i olika situationer.

”Lite mer bakgrund, har barnet haft en svår uppväxt och de vet om det, då önskar jag alla fosterhem och alla fosterföräldrar får reda på det/.../.För då kan man ta ett problem på en annan nivå/.../.” (Margareta)

Den andra föräldern svarade i största allmänhet på vad socialsekreteraren ska tänka på och han tyckte det var viktigt att socialsekreteraren kommer och besöker familjehemmet med jämna mellanrum och hör sig för hur det går.

”/.../förhöra sig och titta på familjen och försöka hjälpa till så gott de kan/.../.” (Krister)

En socialsekreterare sa att det för dem var viktigt att kolla av med de biologiska barnen hur de kände inför familjens planer att ta emot ett fosterbarn. Hon sa att om det är så att det biologiska barnet inte kan tänka sig att det kommer ett fosterbarn till familjen så går det inte att placera ett barn i den familjen. Den andra socialsekreteraren tyckte också att det var viktigt att de biologiska barnen får bra information innan en placering, hon menar att de som socialsekreterare fortfarande tar lite lätt på detta.

Vilket stöd tycker socialsekreteraren är viktigt att familjehemsföräldrarna ska ge sina biologiska barn?

Den ena socialsekreteraren tyckte det var viktigt att familjehemsföräldrarna hade egen tid tillsammans med sina biologiska barn. Detta kunde socialtjänsten hjälpa till med genom att ordna exempelvis en stödfamilj. Den andra socialsekreteraren betonade vikten av att de biologiska barnen också ska få ta plats och att de också ska känna sig viktiga. Detta var något som hon tyckte att de informerade familjehemsföräldrarna om innan placeringen.

6.5.3 Hur skulle socialsekreteraren önska att stödet och informationen till de biologiska barnen från deras sida såg ut?

Båda socialsekreterarna tyckte att det skulle vara bra om det fanns speciella grupper för de biologiska barnen i familjehem, där de kunde träffas och diskutera med barn i samma situation. En av socialsekreterarna tyckte att det skulle vara bra med åldersuppdelade grupper. Med tanke på att det är olika problem i olika åldrar som man behöver lära sig att hantera kan de i dessa grupper få tips av varandra om hur man kan lösa dem. Den andra socialsekreteraren tyckte att de kunde göra ett bättre arbete initialt och båda två nämnde att de kanske skulle ha enskilda samtal under placeringen med de biologiska barnen.

”Det är kanske så att vi skulle precis som med de placerade barnen sätta oss ner och ha enskilda samtal rätt ofta med de biologiska barnen, inte bara lite sådär när vi känner att det finns ett behov eller det har hänt nå särskilt/.../.” (Eva)

En av dem påpekar dock att man får göra avvägningar från familj till familj, då hon vet att i alla fall fosterbarn ibland kan tycka det är jobbigt att det kommer en socialsekreterare till familjen. Detta då de vill känna sig som en vanlig familj. Den andra socialsekreteraren tyckte det var viktigt att de biologiska barnen fick möjlighet att vara med vid avslut och berätta om sina tankar och upplevelser.

/.../för ibland blir det ju så att ett familjehem igen blir familjehem å då är det ju bra att man tar tillvara den kunskapen som barnen har inför nästa placering så att det blir bättre då för barnen om det har varit dåligt.” (Anita)

7. Analys

Vi har i vår uppsats undersökt hur stödet och informationen till de biologiska barnen i familjehem ser ut; detta innebär både stödet från föräldrarna och socialsekreterarna. För att få en så nyanserad bild som möjligt har vi valt att intervjua både biologiska barn, deras föräldrar och socialsekreterare.

I tidigare forskning (Höjer 2001; Poland & Groze 1993; Pugh 1996) framkommer det att hela familjen var med och diskuterade huruvida familjen skulle bli ett familjehem. Detta var något som vi kunde se även i vår undersökning. Något annat som också stämde överens med vår undersökning var att barnen i Larssons (2001) undersökning uppgav att de inte fått åldersadekvat information av socialsekreterarna om fosterbarnets problem innan placeringen. I vår undersökning framkom det dock att barnen hade fått information som de var nöjda med av sina föräldrar. Vår undersökning gav mer positiva resultat när det gällde kontakt med en socialsekreterare innan placeringen än exempelvis Poland och Grozes (1993) undersökning där endast 39% av de tillfrågade barnen uppgav att de hade pratat med en socialsekreterare innan placeringen. De intervjuade socialsekreterarna i vår undersökning uppgav dock att det var viktigt att de biologiska barnen får en del information om fosterbarnets tidigare historia. De tyckte också att det var viktigt att de fick vara delaktiga i beslutet att ta emot ett fosterbarn. Dock nämnde en av socialsekreterarna att de skulle kunna vara bättre på att arbeta initialt med de biologiska barnen.

Genom att inta ett barnperspektiv försöker man lyssna på det enskilda barnet och ge det en egen röst (James & Prout 1990; Andersson et. al 1996). I vår undersökning kan man se att barnet i familjen får göra sin röst hörd, detta visar sig genom att barnet får vara med och diskutera huruvida familjen ska ta emot ett fosterbarn. Det blir stora förändringar på mikronivå när en ny person kommer in i familjen. Relationerna mellan familjemedlemmarna påverkas, detta då en relation mellan två personer påverkar en tredje person (Andersson 1986). Därför är det viktigt att det biologiska barnet får information om hur relationerna inom familjen kan komma att förändras vid en placering. I vår undersökning framkom det att de biologiska barnen mestadels fick information om hur det kan vara att ha ett fostersyskon av sina föräldrar. Det kom i intervjuerna fram att de som besitter störst kunskap och har mest erfarenhet på området – socialsekreterarna – inte informerade de biologiska barnen på ett systematiskt sätt om hur förhållandena i familjen kunde komma att förändras.

Inget av de tillfrågade barnen i vår undersökning hade varit på någon utbildning, temadag eller träff med andra biologiska barn. Dessa resultat var liknande dem i Larsson (2001) där endast ett fåtal av de biologiska barnen hade fått möjlighet till utbildning eller att träffa andra barn i samma situation. Det var inget av barnen i vår undersökning som kände att de hade saknat detta, men fyra av dem tyckte att det kanske kunde ha varit spännande. Av våra tillfrågade föräldrar tyckte en att det kunde vara nyttigt, medan den andra var mer tveksam. I tidigare forskning ansåg istället de flesta föräldrarna att barnen skulle få viktigt stöd av att träffa andra barn i samma situation som de själva var i, antingen informellt eller i en ordnad gruppverksamhet (Larsson 2001; Poland & Groze 1993; Pugh 1996). Socialsekreterarna uppgav i våra intervjuer att det i dagsläget inte finns någon grupp eller utbildning för de biologiska barnen. De önskade dock att det skulle finnas möjlighet för detta. Att det inte fanns några grupper eller utbildningar för de biologiska barnen framkom även i tidigare forskning (Larsson 2001).

I vår undersökning var de biologiska barnens kontakt med socialsekreterarna sporadisk och samtalen tenderade att utspela sig kring fikabordet. Detta var dock inget som barnen generellt såg som ett problem, då endast två av barnen hade önskat att få prata mer med socialsekreteraren. Hälften av de intervjuade barnen tyckte dock att deras situation borde uppmärksammas mer och förbättras. I tidigare forskning var det mer vanligt att de biologiska barnen önskade att socialsekreterarna skulle arbeta mer med dem under deras besök i familjehemmen (Poland & Groze 1993). Båda föräldrarna i vår undersökning var nöjda med kontakten med socialsekreterarna. Detta till skillnad från flera av föräldrarna i Pughs (1996) undersökning som ansåg att det skulle vara bra om socialarbetarna ägnade mer tid åt de biologiska barnen. Om man jämför våra resultat med den tidigare forskning som har gjorts framstår den som relativt positiv. Detta då socialsekreterarna i vår undersökning pratar direkt med de biologiska barnen, något som inte är fallet i Larssons (2001) undersökning. Där frågade de istället familjehemsföräldrarna om hur deras barn mätte. Trots detta såg socialsekreterarna i vår undersökning att de kunde och borde bli bättre på att prata med de biologiska barnen under pågående placering.

I tidigare forskning har det lyfts fram som en negativ effekt att de biologiska barnen inte fick lika mycket tid och uppmärksamhet längre när det kom ett fosterbarn till familjen (Poland & Groze 1993). Alla barnen vi intervjuade sade sig ha någon egen tid med föräldrarna, då inte fostersyskonen var med. Alla utom ett av barnen såg det som något positivt och var nöjda med

den egna tiden med sina föräldrar. De socialsekreterare vi intervjuade betonade också de biologiska barnens möjlighet till att få ta plats och att få egen tid med föräldrarna som något viktigt.

Av de barn som hade upplevt att ett fosterbarn flyttade tyckte alla att det var jobbigt och hälften av dem hade pratat med en socialsekreterare om detta. Socialsekreterarna uppgav i sin tur i intervjuerna att de inte arbetar genomgripande med någon bra avslutningsplan och att det ser olika ut från fall till fall. En av de tillfrågade socialsekreterarna tyckte dock att de borde få med de biologiska barnen bättre i avslutningsarbetet.

Även om synen på barn och deras situation håller på att förändras är det fortfarande lång väg kvar tills ett nytt paradigm har skapats (James & Prout 1990). Då faktorer på makronivå påverkar det enskilda barnet på mikronivå (Andersson 1986) spelar samhällets syn på barn en stor roll även för det biologiska barnet i ett familjehem. På makronivå återfinns de lagar och förordningar som styr Sverige, däribland Socialtjänstlagen. Dessa lagar påverkar de biologiska barnen i familjehem på så sätt att de inte nämns där överhuvudtaget. Socialtjänsten som återfinns på exonivå är direkt påverkad av dessa lagar och därför blir det ofta de biologiska barnen som hamnar i kläm. Detta då det inte är lagbundet att de ska få information och stöd vid en placering av ett fosterbarn i deras hem. Detta märktes i vår undersökning på så sätt att socialsekreterarna uppgav att de inte hade någon riktig struktur på samtalen med de biologiska barnen. Det finns som sagt inget lagstadgat om information till de biologiska barnen och det verkar inte heller finnas någon praxis kring detta på socialtjänsten. De biologiska barnen prioriteras inte heller då resurserna inom socialtjänsten är knappa. Detta är ännu ett exempel på att exonivån indirekt påverkar mikronivån där barnet befinner sig. Detta framkom i våra intervjuer med socialsekreterarna som sade att de biologiska barnens situation borde uppmärksammas mer och förbättras. Det hade varit önskvärt att man arbetade mer med de biologiska barnen, men de tyckte att det inte alltid fanns tillräckligt mycket tid för detta.

Om barnet har haft det jobbigt och skulle behöva prata med någon om detta, kanske få tröst eller råd, men ingen har tid eller ork kommer detta att få konsekvenser för barnet. Bland annat på så sätt att det kan störa barnets utveckling (Andersson 1986). Därför är det viktigt att barnet alltid kan känna att det har någon att vända sig till med sina problem. Vi ser der som positivt att de flesta av barnen i vår undersökning kände att de hade någon att vända sig till – familj eller socialsekreterare – och prata med om sina problem. Ytterligare en sak som bidrar

till det positiva var att barnen hade egen tid med sina föräldrar där de kunde få tillfälle att prata.

8. Slutdiskussion

I denna uppsats har vi undersökt hur stödet och informationen från föräldrar och socialsekreterare till de biologiska barnen i familjehem ser ut. Då vårt urval endast omfattar tio intervjupersoner är vi medvetna om att vi inte kan dra några generella slutsatser av vårt resultat. Vi har dock kunnat se vissa mönster och för att se om dessa skulle kunna vara representativa för ett större urval hade det varit mycket intressant att göra en större undersökning inom området.

Vi har i vår undersökning upplevt att stödet och informationen till de biologiska barnen är relativt bra, särskilt om man jämför med tidigare forskning. Vi har en tanke om att det kanske kan bero på att synen på barn har förändrats på senare tid, även om det fortfarande är lång väg kvar att gå. Barn har genom bland annat Barnkonventionen fått en mer central plats i vårt samhälle och vi hoppas att de biologiska barnens roll i familjehemmen kommer att förbättras ytterligare och ges mer uppmärksamhet. När vi har talat med socialsekreterarna har vi märkt att det finns en vilja till att inkludera de biologiska barnen ännu mer i arbetet med familjehemmen och detta anser vi är något man måste ta tillvara på. Dock har vi – när vi har tittat på lagarna som tar upp barns villkor – saknat paragrafer som specifikt tar upp de biologiska barnens situation. Eftersom det är en stor omställning i ett barns liv att få ett fostersyskon, ser vi det som självklart att de biologiska barnen ska ges större utrymme och att även de ska få stöd och information som skulle vara lagstadgat. Exempelvis funderar vi på om de biologiska barnen inte går in under 3 kap. 5§ SoL *".../När en åtgärd rör barn ska barnets inställning klarläggas så långt det är möjligt. Socialnämnden ska ta hänsyn till barnets vilja med beaktande av ålder och mognad."* Att bli ett familjehem är verkligen en åtgärd som rör barn och då inte bara fosterbarnen, utan även de biologiska barnen i familjehem. Därför tycker vi att det är självklart att de ska räknas in under den här paragrafen och detta är bara ett av de steg man kan göra för att stärka de biologiska barnens situation.

Det framkom i våra intervjuer att den största delen av informationen gällande hur det kan vara att ha ett fostersyskon kom från de biologiska barnens föräldrar. Vi tycker så klart att det är bra att de fick den här informationen, men undrar samtidigt om det inte vore ett snäpp bättre om socialsekreterarna skötte åtminstone en del av denna information. Detta då de besitter en stor kunskap kring hur det kan vara att ha ett fostersyskon. Vi är förstuds medvetna om att det kan skilja mycket från fall till fall hur omständigheterna kring en placering kan vara, men de kan trots allt ha en kunskap som familjehemsföräldrarna inte har.

Något som vi blev lite besvikna över var att inget av de biologiska barn vi intervjuat hade fått möjlighet att gå på någon utbildning eller träffa andra barn i samma situation. Detta då vi tror att det kan vara väldigt bra att träffa och prata med andra som har upplevt liknande saker som man själv. Även om de biologiska barnen har vänner som de kan prata med om sina problem blir det inte samma sak. De barnen vi intervjuade hade inte direkt saknat denna möjlighet, men de flesta hade ändå sett det som något roligt och spännande. Hade de bara fått möjligheten att prova på det kanske de hade uppkattat det, men det kan man inte veta innan man har gett dem chansen.

Det är mycket diskussioner i samhället om barnperspektiv och att man ska lyssna på vad barnen har att säga. Det finns flera olika sätt att se på vad ett barnperspektiv egentligen är, men vi tycker att det till största delen borde handla om hur barnen själva ser på saker och ting. Vi har i denna undersökning försökt att anlägga ett barnperspektiv, och vi önskar att fler pratade direkt med barnen istället för att antingen fråga föräldrarna vad deras barn tycker eller fråga vuxna om hur de upplevde saker när de var barn.

Överlag hade vi tyckt det vore bra om ämnet blev mer utforskat. Exempel på frågeställningar som vore intressanta att få svar på är om stödet och informationen till de biologiska barnen i familjehem har något samband med utfallet av placeringen. Vi skulle också önska att de frågeställningar vi har, kunde tas upp igen och undersökas med ett större urval.

9. Källförteckning

Andersson, Bengt-Erik (1986) *Utvecklingsekologi* Lund: Studentlitteratur.

Andersson, Gunvor (1998) ”Barnintervju som forskningsmetod” *Nordisk psykologi*, 50, 18-41.

Andersson, Gunvor (2002) ”Utvecklingsekologi och sociala problem” i Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans, red,: *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och Kultur.

Andersson, Gunvor & Aronsson, Karin & Hesse, Sven & Hollander, Anna & Lundström, Tommy (1996) *Barnet i den sociala barnvården*. Stockholm: CUS/Liber.

Andersson, Gunvor (2000) ”Barnen i socialt arbete – en maktlös grupp?” i Meeuwisse, Anna & Sunesson, Sune & Swärd, Hans, red,: *Socialt arbete en grundbok*. Stockholm: Natur och Kultur.

Barnombudsmannen (1998) *Ett steg framåt- en handbok om barnkonventionen för kommuner och landsting* Södertälje: Barnombudsmannen och Kommentus förlag.

Halvorsen, Knut (1992) *Samhällsvetenskaplig metod* Lund: Studentlitteratur.

Helleberg, Lisbet (1994) *Barnkonventionen- rättigheter för världens barn och ungdomar ??*: Rädda Barnen.

Höjer, Ingrid (2001) *Fosterfamiljens inre liv*. Avhandling vid institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Lagerberg, Dagmar & Sundelin, Claes (2000) *Risk och prognos i socialt arbete med barn-forskningsmetoder och resultat* Göteborg: Gothia AB.

Larsson, Carina (2001) *Att dela med sig av sin familj-problematik, erfarenheter och upplevelser hos familjehemmens egna barn*. C-uppsats vid institutionen för samhällsvetenskap, Örebro universitet.

Norström, Carl & Thunved, Anders (2003) *Nya sociallagarna- med kommentarer, lagar och författningar som de lyder den 1 januari 2003* Stockholm: Norstedts juridik.

Poland, Denise C.& Groze, Victor (1993) "Effects of foster care placement on biological children in the home" *Child and adolescent social work journal*, 10:2, 153-164.

Prout, Alan & James, Allison (1990) "A new paradigm for sociology of childhood? Provenance, promise and problems" i Prout, Alan & James, Allison *Constructing and reconstructing childhood*. London: The Falmer Press.

Pugh, Gill (1996) "Seen but not heard? Addressing the needs of children who foster." *Adoption & Fostering*, 20:1, 35-41.

Regeringskansliet (2002) *Konventionen om barnets rättigheter* Stockholm: Edita Norstedts Tryckeri AB.

SOU:rapport 2001:72 "Barnmisshandel-Att förebygga och åtgärda". Slutbetänkande av Kommittén mot barnmisshandel i Kompendium sol 067 *Socialt arbete med barn och unga VT-2004* Lunds universitet.

Svensk lag 2002 Per Henrik Lindblom & Kenneth Nordback, red, Uppsala: Iustus Förlag AB, 5:e upplagan.

Riksdagens hemsida

www.riksdagen.se/debatt/9798/Utskott/LU/LU12/LU120109.ASP#E63E6 2004-04-20

Socialstyrelsens hemsida www.sos.se/fulltext/9900-080/9900-080d.htm 2004-04-20

SOU 1997:116 på regeringens hemsida

www.regeringen.se/content/1/c6/02/30/26/e14226f3.pdf 2004-04-20

Intervjufrågor till de biologiska barnen

1. Var det någon som frågade dig innan NN kom hit vad du tyckte om att han/hon skulle komma? Vem eller vilka var det som frågade?
2. När NN kom till er, fick du veta hur han/hon hade haft det innan och varför han/hon kom till er? Om inte - hade du velat veta det? Om - var det bra att du fick veta och i så fall på vilket sätt var det bra? Vem/vilka berättade för dig?
3. Fick du någon särskild information om hur det kan vara att ha ett fostersyskon innan NN kom till er? Av vem fick du denna information? Var denna information bra eller skulle du ha velat att de berättade mer eller mindre? Var det något särskilt du skulle ha velat veta och var det något som du tyckte var helt onödigt?
4. Har du gått någon utbildning, varit på någon temadag eller fått möjligheten att träffa andra barn som också bor ihop med fosterbarn?
5. Tycker du att det är/skulle vara bra att det finns sådana utbildningar? Vad tycker du skulle vara viktigt att ta upp i så fall?
6. Brukar socialsekreteraren prata med dig vid de tillfällena när de är här? Vad pratar ni då om? Om inte - skulle du vilja att hon/han pratade mer med dig?
7. Om det händer något med NN eller något annat som har med att ni är familjehem att göra som du tycker är jobbigt - känner du att du kan berätta/prata om det med någon? Vem/vilka?
8. Brukar du och dina föräldrar ha någon "egen tid" tillsammans då inte NN är med? Vad brukar ni göra då?
9. Om ni har haft något fosterbarn hos er som har flyttat, hur har det känts? Pratade du och dina föräldrar om detta? Pratade du med någon socialsekreterare om detta?
10. Tycker du att fler borde bry sig om hur ni som biologiska barn har det?
11. Finns det någonting som du tycker är bra att tänka på för andra familjer som funderar på att ta emot fosterbarn? Vad är viktigt för socialsekreteraren att tänka på?

Intervjufrågor till familjehemsföräldrarna

1. Var det någon som pratade med ert barn innan NN kom hit för att höra vad han/hon tyckte om att ni skulle ta emot ett fosterbarn? Vem var det som frågade?
2. När NN kom till er, fick ditt barn veta hur han/hon hade haft det innan och varför han/hon kom till er? Vem/vilka berättade det för ert barn? Vad tyckte du om sättet det gjordes på?
3. Fick ert barn någon särskild information om hur det kan vara att ha ett fostersyskon innan NN kom till er? Hur fick ert barn den informationen? Om informationen var från någon annan än dig: Vad tyckte du om den informationen?
4. Har ert barn gått någon utbildning, varit på någon temadag eller fått möjligheten att träffa andra barn som också bor ihop med fosterbarn?
5. Tycker du att det är/skulle vara bra att det fanns sådana utbildningar? Vad tycker du skulle vara viktigt att ta upp i så fall?
6. Brukar socialsekreteraren prata med ditt barn vid de tillfällena han/hon är här? Hur ser de samtalen ut? Om inte - skulle du önska att han/hon pratade med ditt barn? Vad skulle du önska att socialsekreteraren pratade med ditt barn om?
7. Om det händer något som ditt barn kan tycka är jobbigt med NN eller något annat som har att göra med att ni är familjehem - tror du att han/hon då tar upp det med er? Finns det någon annan som du tror ert barn kan prata med om det blir jobbigt?
8. Brukar du och ditt barn ha någon "egen tid" tillsammans då inte NN är med? Vad gör ni då?
9. Har ni haft något fosterbarn som flyttat? Hur uppfattade du att ditt barn tog det? Var det någon som pratade med ditt barn om det?
10. Tycker du att de biologiska barnens situation borde förbättras och uppmärksammas mer?
11. Finns det någonting som du tycker är bra att tänka på för andra familjer som funderar på att ta emot fosterbarn? Vad är viktigt för socialsekreteraren att tänka på?

Intervjufrågor till socialsekreterarna

1. Vad har du för tankar kring de biologiska barnens delaktighet i beslutet att ta emot ett fosterbarn?
2. Får de biologiska barnen innan en placering någon särskild information om hur det kan vara att ha ett fostersyskon? Hur ser den informationen ut?
3. Informerar ni de biologiska barnen om fosterbarnets bakgrund och anledningen till att han/hon placerats?
4. Anordnar ni någon utbildning, temadag eller möjligheter för de biologiska barnen att träffa andra barn i samma situation?
5. Tycker du att det är/skulle vara bra att det finns sådana utbildningar? Vad tycker du är viktigt att ta upp på sådana utbildningar?
6. Brukar ni som socialsekreterare prata med de biologiska barnen vid de tillfällen då ni är i familjehemmet? Hur ser de samtalen ut, vad pratar ni om? Tar ni på något annat sätt reda på hur de biologiska barnen mår?
7. Om det uppstår problem som har med familjehemsuppdraget att göra vänder ni er då särskilt till de biologiska barnen och erbjuder stöd?
8. Erbjuds de biologiska barnen något stöd efter en avslutad placering?
9. Tycker du att de biologiska barnens situation behöver förbättras och uppmärksammas mer?
10. Finns det någonting som du tycker är viktigt att tänka på för familjer som funderar på att ta emot fosterbarn? Vad är viktigt för er som socialsekreterare att tänka på?
11. Vilket stöd tycker du är viktigt att familjehemsföräldrarna ger sina biologiska barn?
12. Hur skulle du önska att stödet och informationen till de biologiska barnen från er sida såg ut? Vad saknar du idag och finns det något som är överflödigt?
13. Är det något du vill tillägga?

